

15.954/72
OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

15.954

OSZK

72

SOMLYÓ ZOLTÁN
HADAK A HÓBAN
(Novellák)

Ára 40 fillér

TEVAN-KÖNYVTÁR EDDIG MEGJELENT FÜZETEI :

1. Forel Á.: Korunk kulturtörékvései. Ford. Dr. Fülöp Zs.
- 2—5. Karinthy Frigyes: Együgyü Lexikon.
- 6—7. H. de Balzac: Gobseck. Fordította Aranyossy Pál.
8. Casanova: Szerelmi kalandok. Fordította Révész Andor.
9. Wedekind: Haláltánc. Fordította Karinthy Frigyes.
10. Schnitzler A.: A hűtlen feleség. Ford. Franyó Zoltán.
- 11—12. Bán Ferenc: Új Isten. (Novellák.)
13. H. A. Giles: Kínai tündérregék. Ford. Zoltán Vilmos.
- 14—15. Ady Endre: Muskétás tanár ur. (Novellák.)
- 16—18. Tristan Bernard: A csendes férj. (Regény.)
Fordította Kosztolányi Dezső.
- 19—20. Nagy Lajos: A szobalány. (Novellák.)
- 21—25. Major Henrik Panoptikuma. (Írók karrikaturái.)
- 26—28. Henri Murger: Bohémélet. (Regény.)
Fordította Aranyossy Pál.
29. Zsoldos Benő: Angol poéták. (Antológia.)
30. Láncki Jenő: Vallás és kapitalizmus.
- 31—32. Emile Verhaeren: Rembrandt van Ryn.
Fordította Aranyossy Pál.
33. Csáth Géza: Muzsikuskok. (Novellák.)
- 34—35. Kosztolányi Dezső: Mécs.
36. Johanna von der Nahmer: Hetéra levelek. Ford. Nil.
37. Brázay Emil: Sörnsen Dóra, a szeretőm. (Novellák.)
38. Casanova: Szerelmi kalandok II. Ford. Révész Andor.
- 39—40. Claude Farrère: Ópium. Fordította Szatmári Jenő.
- 41—43. Lakatos László: Egy pesti leány története. (Regény.)
44. Ifj. Hegedűs Sándor: Hanna.
45. Flaubert: Irgalmas Szent Julián legendája.
- 46—47. Anatole France: A sovány kandur. (Regény.)
- 48—49. Kaffka Margit: Szent Ildefonso bálja. (Novellák.)
50. Jnhász Gyula: Új versek.
- 51—55. Heinrich Mann: Ronda tanár ur. (Regény.)
Fordította Kosztolányi Dezső.
- 56—57. Révész Béla: Szemtől-szembe. (Novellák.)
58. D'Annunzio: Pescarai novellák. Ford. Révész Andor.
- 59—60. Karinthy Frigyes: Írások írókról. (Kritikák.)
61. Ereckmann-Chatrian: A három lélek. Ford. Karinthy F.
- 62—63. Kabos Ede: Szivárvány. (Novellák)
- 64—66. Soyka Ottó: A kártya ura. (Regény.)
Fordította Török Bálint.
67. Nagy Lajos: Egy leány, több férfi. (Novellák.)
68. Kosztolányi Dezső: Őcsém. (1914—1915)
- 69—71. Lakatos László: Érzelmes könyv. (1914—1915)
72. Somlyó Zoltán: Hadak a hóban. (Novellák.)

A Tevan-könyvtár egyes száma 40, kettős száma 60,
hármasszáma 80 fillérért kapható.

SOMLYÓ ZOLTÁN:

HADAK A HÓBAN

(NOVELLÁK)

TA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

45

1915
TEVAN-KIADÁS BÉKÉSCSABA

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

R2

15.954/72

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
B 3392/1970
LELTÁRI SZÁM

TEVAN ADOLF KÖNYVNYOMDÁJA BÉKÉSCSABA

HADAK A HÓBAN

Az országban hirtelen eltörpültek a folyók, a városok, a legendás, nagy hegyek. Az ég már ugy látszott, napról-napra közelébb nyomul a földhöz, hogy végül agyonlapítsa. Ha felhők keletkeztek, uszályuk már a földön söpört és oly közelről hullottak le belőle az esőcsöppek, hogy az esésük nem is volt már érezhető.

Minden talpalattnyi föld buján és kövéren művelve állott. A rengeteg arányokban elszaporodott emberek részére már alig lehetett házakat építeni. Nem volt hely a kövek részére, de nem fértek már el az emberek sem. Mindennap gyászistentiszteleteket tartottak az újszülöttek miatt, akik gyors egymásutánban jöttek a világra. Átok szakadt az országra, az a legenda járta, hogy az asszonyokat megbabonázta egy orosz herceg, aki a télen erre járt; mindannyia halálosan beleszeretett és most mindmind ráemlékszik és így termékenyülnek.

Az iparvállalatok gyárai egymás hegyén-hátán állottak, a munkásság cilinderkalapban járt és bársonyhajtókás zakkóban, a munkásnők pedig selyemtunikákat viseltek, derékon brilláns-csattokkal föltüzve. A munka ára vészesen emelkedett, emellett az áruknak grandiózus értékük

volt a külföldi piacon. A tőzsdén bacchanáliák folytak, a folyvást emelkedő árfolyamok öröme és már hónapok óta nem láttak temetést az utcák.

Később már voltak férfiak, akik önszántukból nemzeti hősként meghaltak, mert a külföld tunyasággal és bujasággal vádolta meg az országot. Az ilyen halottak sirját aztán füzértáncsal ünnepelték a szüzek és ifjak, akik később már az utcákon és az eszplanádokon tartották meg eljegyzésüket, nászéjszakájukat pedig diszes, kincsektől terhes gyaloghintókon, a főbb utcákon. A gyaloghintók elé öreg férfiak voltak fogva, akik az egész éjszakán mélyen imádkoztak, hogy az új frigyet gyümölcs ne betegítse. De semmi se használt az átokká érett áldás ellen, néhány év múlva tizszeresére emelkedett a lakosság száma.

Az ország házában furcsa és ferde törvényeket eszeltek ki és szentesítettek, amelyek azonban végül is célt tévesztettek. Mert a törvények közül mindenki kiválasztotta a neki leginkább megfelelőt; általában a törvények elvesztették jelleget. Az abszolút jóllét megnövesztette az emberek agybeli képességeit, testi erejét, bölcssek lettek és soha annyi művész, költő és szép lélek nem élt ebben az országban, mint ezidőtájt.

Az ország királyát egy napon mélyen le-sujtotta az a hír, hogy a keleti tartományok, amelyek félhold alakjában terülnek el a birodalomhoz ragasztva, föllázadtak és ellenségeskedni kezdtek. A gazdag birodalom hadserege ugyanis züllésnek indult. A kitünően kiképzett, ritka bátorságu katonák fegyelme a jólét miatt fölbomlott és ha erre valaki figyelmeztette a hadvezetőséget, rendszerint azzal válaszoltak, hogy

nem akadna hatalom, amely szembe merne egy ily bőséges ország hadseregével szállani. Az első háborus híreket nem vették nagyon komolyan. De később már megkezdődtek a hadüzenetek és ekkor ama ezredek kaszárnyáiban, amelyek állomáshelye az érdekelt határhoz közel feküdt, alar-mot fujattak. A riadót a kürtös kifujta a le-
vegőbe, utána hangosan föl kacagott, hogy ren-
gett bele a kaszárnya épülete. A katonák itta-san, a kéjtől még mámorosan, kocogtak le a grá-
dicsokon, közben mindenfelé elpotyogtatva az éles-töltényeket, amelyeket az őrmesterek osztot-tak ki nekik. Az éles-töltények között sűrűn akadtak kis gyémántköves arany szivecskék, ame-lyeket a szórakozott katonák kedveseiktől kap-tak s amelyeket azok éjjel mámorukban a töl-ténytáskájukba gyömöszölték. Lent, a fölállás helyén, az udvaron, tánclépésekbe botlott a lá-buk és finom, franciás táncformákban állottak föl a selyemnadrágokba és selyemsapkákba öl-tözött katonák. A generálisok elképedve nézték a dolgot és másnap elszörnyűködve tárgyalgatták a diplomaták a kitörni készülő háboru esélyeit. Nosza, megindult a széleskörű diplomáciai érte-kezés. A háborut legalább egyelőre el kellett kerülni, ki kellett tolni hosszabb időre.

A riadókat próbaképpen ugyan megismétel-tették a magasabbrangu tisztek, de mindannyi-szor gyalázattal végződtek. Ilyenkor aztán, egy szigorú parancs folytán, a legrendetlenebb ezre-deket megtizedeltették. De ezt nem lehetett a végletekbe vinni, belátták, hogy ennél még a há-boru is jobb.

A diplomácia erre a hatalmas szövetséges tár-sakhoz folyamodott. Ezeknek a segítségével — minthogy gazdasági kedvezményekkel nem lehe-

tett lekenyerezni az izgága, erkölcsi hatalomra törekvő felzudult tartományokat — a diplomácia kieszközölte, hogy a háborút tavaszig nem kezdik meg. Most még csak őszt volt, szép nap-sugaras arany-ősz és tél — gondolták — majd csak ráncbaszedik a haderőt. A nép az őszi szántásokon gyűlt össze és a szabad ég alatt lakmározva gyűléseket tartott a háboru ellen. Az asszonyok nyíltan csókolták és becéztek férjeiket és lankadt kezeikkel verték gömbölyü fehér kebleiket és azt kiabálták, hogy minden embert szeretni kell, minden ember vére vér és a vér rossz illatu, fölélmelyedik tőle az ember gyomra. Meg más ilyen bolondságokat.

A kis fölgerjedt népek a határokon, tiszteletben tartották a hatalmasság kívánságait és végzését, de nagyban fegyverkeztek. Már a legkisebb gyerekek is azt gyűgyögték, hogy az első tavaszi napsugárral megszületik a szent szabadság és a boldog, saját zsirjába fulladt ország vérbe fog halni. A tavaszt, mint isteni szabadítót várták és imádkoztak a tavaszhoz, hogy jöjjön el már.

Az őszt sehogyse akart őszt lenni. A fák nem tudtak megsárgulni és novemberben a mandula egyszer csak kivirágzott. A madarak távoli meleg tájakról hazaszállingóztak és mint a részeg bogarak, úgy szédültek bele a régi fészekbe, ahol itthonhagyott késői kis tojáskáik azóta már kikeltek. A vegetáció napról-napra kiserkedt a barna földből. Ujszerű növények nőttek a földeken, amilyeneket még soha nem láttak itt és a gabona újra érni kezdett. Decemberben oly meleg lett, hogy szinte fürödni lehetett volna a folyókban. A nap irtózatossá erővel égett — az ország egy ámulatba esett.

A hadsereget megfeszített erővel igyekeztek rendbehozni. Külön szigorú törvényeket hoztak és a hadbírák majd minden napon hoztak néhány halálos ítéletet. A katonákat ez sem hozta ki a tunyaságból, a renyhe nyugalomból és amikor kint a télen, naptól égő mezőkön és gyakorlótereken nagyobb harcmozdulatokat kommandíroztak a generálisok, a nagy csapattestek alig mozdultak. Ilyen gyakorlatokon nem egy tábornok, vagy alacsonyabb tiszt keményen szalutált a följebbvalójának, katonásan bedugta a kardot a hüvelyébe, előrántotta revolverét és ott az arcvonal előtt agyonlőtte magát.

Valósággal hullottak az emberek, pedig még csak készülődtek a háborúra. Veszedelemesen közeledett a naptár szerint való tavasz, a háboru ideje és még nem hogy tél nem volt, de még az ősz előtti tavasz, sőt a nyár virult teljes pompájában. Egy héttel az első tavaszi nap előtt, a sok halálbüntetéstől már felényire olvadt le a hadsereg létszáma. Az ország rettegve várta a háborút. Sütött a nap, itt volt már az új tavasz, a fekete halálítélet-tavasz.

A diplomácia már tehetetlen volt. Már minden nappal közelebb jutottak a vészes terminushoz. A csapatokat már szállitgatták a határra és néhány kémkedő ellenséges repülőgép kattogott már fenn a levegőben, hogy a csapatok mozgulatait kilesse. Az utolsó éjszakán hirtelen csodálatos változás állott be a katonák közt. Példátlan rendben ment minden mozdulat. Minden közkatona egy-egy hadvezér körütekintésével és lelkiismeretével állt a helyén és alig lehetett az ágyukhoz állított tüzéreket visszatartani, hogy hajnal előtt ne löjjék ki a gyarmatok felé irányított ágyuk lövegeit. Már homályosan, kicsit

derengeni is kezdett a hajnal. A csapatok nagy-szerű fedésekben feküdtek és várták az első jelet a tüzelésre. Az első hadtest parancsnoka most föllovagolt egy távoli dombra, hogy még egyszer végignézze az ellenséges tere-numot mesz-szelátójával. Belenézett az üvegbe és furcsának találta, hogy nem lát semmit, csak nagy, hamá-lyos fehérséget. Közben megrázkódott néhány-szor, úgy érezte, hogy fázik és megtörölte a távcső üvegjét, hogy újra belenézzen. A távcső üvegje tele volt finom zuzmarával.

Köröskörül, irtózatos sűrűségben, súlyosan hullott a hó. A puskájukra borult katonákat már egészen betemette.

ARANYVONAT

Márciusban, egy illatos, melegszellős ifju napon, amikor a határban az eltakarodott hó nedve alól az első ibolyák kibujtak, az ellenség a metropolis határába ért. A hónapok óta marsoló, verekedő katonákat egy karcoshangu tábornok hozta ennyire. Már napok óta a békésen visszavonuló ellenség után ballagtatta a seregeket s amikor a kifáradt hadak hazaérkeztek a fővárosukba, körülzáratta azt és elhatározta, hogy a várost kiéhezteti.

A nap percről-percre izmosodott. A csillogó hidegségű télre szelíd, ájtatos tavasz jött. A barna föld lihegve dobálta ki magából a forró párát, amely gomolyogva szállt föl a nap felé a lerongyolódott katonák izzadt teste alól. Az első napon alig hittek ennek a rémitő borzalmas fordulatnak. A hadvezetőség pontos kimutatást készített és kitünt, hogy az összes hadba szállt seregek elvesztek. Az egyetlen hadtest maradt meg, amelyet most az ellenség hazáig kísért hátulról s amelyet oly végzetesen rászedett. Az egész ország ugyyszólván fegyveres erő nélkül állott. Öreg férfiak sirva ültek otthon az ablakon s a halmok felé sóhajtoztak, amelyek alatt fiaik és leányaik szerelmesei feküdtek. El kellett vé-

göl is hinni a teljes összeomlást, a híres és fiatal ország teljes bekebelezését.

Néhány katonaszökevény a kloákákban bujdokolt. Némelyik gyávaságból bujt el a csatorna szennyébe, de sokan a reménytelen jövő fölött keseredtek el. Tisztek akadtak, akik dinamittal robbantották ki a testükből egy-egy karjukat, combjukat; ezek is a csatornába kerültek, a hadbiróság sujtó kezétől való félelmükben. Most ott feküdtek bénán, véresen és mocskosan és nem volt, aki megbüntesse őket és nem volt, aki ápolja őket. Az éhség rémének fekete feje beszurta zöld tekintetét a város szennyvizének szűkboltu földalatti rejtekeibe, ahol kiállhatatlan büz és riadtság öldökölte az embereket. Véres volt a csatornák alja. Cafatokban lógott az elgémberedett hus a menekültek ökléről, amelyet dühükben a kábelek cementburkolatához verdestek, nem tudván már különbséget tenni reggel és éjjel, délelőtt és délután között. Végre tudatára ébredtek annak, hogy az anyák, nővérek és szeretők elhagyták őket és megfélekeztek róluk.

Két fivér is ott guggolt a kloákában. Két szendearcu, fiatal, művészek mind a ketten. Vértelen testü fiuk, akik hosszú éveken át tanulóssal foglalkoztak és megrettentek a háboru hírére. Már hónapok óta bujkáltak a főváros boulevardja alatt és végül már annyira kifinomodott a hallásuk, hogy megismerték alulról az ismerőseik lépéseit, akik két-háromnaponként fölkeresték őket, hogy élelmet adjanak át.

Ezalatt a városban könnyek között fogytak a kenyerek és a vágóhidakon az utolsó állatokat vágták le. Az emberek még egyre nem voltak vele tisztában, hogy egymást ölik meg, egy hara-

pás élelmiszernek az ára aranyakba került és még így is csak protekcióval lehetett élelemhez jutni. A fejetlenség és elkeseredettség pokoli zsi-
vaja bömbölt az utcákon, amelyeken megszűntek a távolságok. Az emberek a hatodik utcába kiál-
toztak át egymásnak és éjjelenként félmeztelenül szaladgáltak a paloták alatt. A rendőrök két centiméternyi kenyérhajért elfordultak a lépten-
nyomon történő gyilkosságok színhelyéről és fiuk apáikat öklükkel, egy csapással verték agyon egyetlen aranyért. Feleségek egy hét leforgása alatt ötven férfi kezébe kerültek egy rendes ebédért, egy selyemköpenyért. A háboru felcicomázott csontváza lógott a táviróvezetékeken, üz-
letek fölött a megvakult cégtáblákon és a vendéglők és kávéházak nagy üvegablakaiban.

Otthon már nem volt senki. A tulajdon becse halálos gyűlöletté vált, nyílt utcán rángatta le az erősebb a gyengébbnek az óraláncát és a nők, kis buta színésznők meztelenre vetkőztették az egyedül haladó uriasszonyokat örült és megvadt apró lovagjaik segítségével, akik hirtelen világfiaknak és életművészeknek képzeltek magukat. Egész kis portyázó csapatok keletkeztek élvágyó fiatalemberekből, akik monoklival és pénzzel felfegyverkezve, éjjel-nappal az utcán flangéroztak és nőkre vadásztak. El-elkiáltották magukat, hogy itt az ellenség, betört az utcákba és ennek az örve alatt védelmükbe vették a megriadt, remegő nőket.

Csak két hétig tarthatott így. A roppant széles város teljesen élelem nélkül maradt. Végül élelmes vállalkozók patkányokkal kezdtek kereskedni és vagyont gyűjtöttek.

A harmadik héten beizent a borzonborz ellenséges tábornok a városba, hogy fizessék már meg

a hadisarcot, ötmilliárdot. Semmiféle pénzt nem fogadott el, csak aranyat. A vonatok már hetek óta vesztegeltek, az ország semmi pontja felől nem lehetett hirt vagy segítséget kapni. Az arany, ami a városban találtatott, uzsorások és gyilkos vállalkozók kezében pihent és várt a borzasztó kamatokra. Különös zenéje lett az arany-nak. Az emberek fülei vérre és acélsurolásra emlékeztető zenét hallottak lázukban, amikor aranyról beszéltek. Az ötmilliárdot össze kellett gyűjteni két nap alatt. Ennyi időt kaptak a pénz beszállítására, különben a határban fenevadakká bátorodott ellenséges csapatok bejönnek és összekaszabolnak mindent.

Egyszerre leszállott az arany napja. Férfiak örömrivalgással kapcsolták le magukról az aranygombokat és minden aranyat odaadtak. A nők kiszállottak aranyaik fényéből és csupaszon szórták el maguktól a vakító ékszereket. A nyakakon sűrűen bepudereztek a láncok és csattok régi nyomát és forróságát, csak a karika-gyűrűk tömege valóságos hegyet tett. Óráról-órára hozták, szállították a rengeteg aranyat, amit az emberek felszabadulva, lélekzetet visszafojtva adtak a hadisarcba. Hívták az ékszerészeket, akik már készen tartották az irtózatossággal beolvadt aranyat. Az egész várost elöntötte az arany világossárga színe, amely ott táncolt a szemekben és ott ugrált az ujjak hegyében. Senki-nek sem jutott eszébe akár egy kis medaillont is megtartani. Megutálták az aranyat a puska-por füstjének közelségében és lenézték az ékszereket a bombákkal teletüzdelt álmaikban.

Harmadnapra összegyűlt az ötmilliárd. Az aranykötegeket egy hosszú vonatra cipelték. Minden vagon színültig megtelt a sárga fémmel,

amely a rostélyos ablakokon át sápadt hajnalt derengett bele az agyonzaklatott tájba. A frissen zöldelő fák aransugárban nedveztek, a vetéseken gördült az aranynak fénye és dőcögve, csikorgva, fáradt kattogással megindult az ellenség felé a béke zsirjával megkent, idomtalan, nehéz vonat, az aranyvonat.

OSZK

Országos Széchenyi Könyvtár

ELKÉSETT KATONÁK

Este tíz óra lehetett, gyenge nesz hallatszott a cellák körül, a folyosón. A falba vágott kis kemencék már nem adtak semmi meleget, kívülről pedig be-besipolt a vasrostélyokon át a téli szél dühe. A nesz eleinte csak akkora volt, mint hogyha öt-hat tücsök összeveszett volna és pörlekedne. De aztán mind konokabb lett és fél-tizenegyig tartott. Akkor a száztizenegyes cellája megvilágosodott és a sarokban, térdenállva, megjelent a száztizesnek sápadt, kopár, szigoru alakja.

Összenéztek. Összerázkódtak és az első pillanat után, mintha szégyenkeznének egymás előtt a veszélyes vállalat miatt, mindketten megdörzsölték a szemüket és aztán szétnéztek a cella padlóján. A téli hideg összeölelkezett rossz csontjaikban a különös és fanyar lázzal, a szökés alantas lázával, amely éveken megkövesedett, egy mozdulatra merevitett karjukat kiforgatta és a tömlőctől sulyos lábaikat mértföldes csizmákba bujtatta.

A börtön északi részén voltak, az országut határán, amelynek közelségére építették egész szökési tervük sikerét. A szürke darócot nézték magukon, a szőrös komiszruhát, amelyben meg kel-

lett maradniok, mert nem tudtak mást szerezni. A száztizenegyes tüdőbajos volt és folyton köhécselnie kellett, de nem mert. Amikor egy-egy rohamra elfogta, a másik vérbeborult ábrázattal, dühösen nézett rá s már majd hogy az öklével nem vert bele szőrös elgémberedett ábrázatába, amikor az kinjaiban halkán megreszelte torkán a köhögés csiklandós fűrészt. Így telt el néhány perc és a köhögős ezt mondta:

— Nem fog sikerülni. Maradjunk inkább! Vagy — te menekülj, én maradok...

— Gazember, — sziszegte a másik — árulóm akarsz lenni. Itt hasitlak széjjel, ha most cserbenhagysz. De ugy-e, te komisz, éjszakákon át sirtál nekem a falon keresztül a feleségedről, a nyakáról, meg a hajáról, meg a melegéről... Gyáva kutya, attól félsz, hogy lelőnek, de attól nem félsz, hogy itt menten leszurlak? — És a dereka mögül kirántott egy hosszú, kemény kést.

— A konyhában loptam tegnap; számítottam rá, hogy gyáva leszel, hogy áruló vagy. Egykettő! Nekem ne remegj, három emeletet kell mászni a bádogcsatornán. Ha a csatorna szétszakad alattunk, egy mukkot ne merj szólni, vagy kiáltani. Ugorj le, vagy dögölj meg, de én nem akarok miattad bajba kerülni. Egész éjjel holtra-fárasztottam magamat, hogy az ablakomat ki-döntsem. Most szabad az ut. Rongy ember, aki gondolkodik. Ne felejtsd el, hogy a csatorna balra van. Az éjszaka elég sötét; ha lejutunk, jobbra kell iramodni, de nem futni, csak gyorsan menni. A többit bizd rám...

Az őrházig könnyen eljutottak. A csatorna meg-megnyekkent alattuk, de a kőbe ágyazott vaskapcsok iszonyu erővel tartották. A két rab egészen egymás alá került, az egyik ugyszólván tolta maga alatt a másikat. Álmélkodva nézték életveszélyes munkájukat, hogy ily gyermeki könnyedséggel megy minden.

Az őrháznál két csendőr várt, feltüzött szuronyokkal. Valami katonaszökevényt szállítottak be az ezredéhez. A katonaszökevény uriféle volt, fején a kalap félrecsuszva, az egyik keze a csendőr vállán. Adomákat meséltek egymásnak, a csendőrök kakastollai vigan lengtek a sötét szellőben. Ezek hárman már jól összebarátkoztak. A két rab fájdalmasan görnyedt össze, lábaikban megrándultak az izmok, a nyárfasorban összeverődött a foguk a vak hidegben. Egyszerre csak messziről fölpiroslott a közeledő vonat két lámpaszeme. Már a sipolás is hallatszott. Rekedten sipolt a ködben és a száztizenegyes boldog szabadsággal engedte ki a torkán a köhögést. A hangja fölrepült a nyárfák galyai közé s ott elveszett a téli világban. Most a fasor mélyéből két futó ember sötét árnyéka jött feléjük. Két katona szaladt, szabadságról jöttek a közeli faluról, hogy a vonattal visszarukkoljanak. A két rab két átellenes fa mögé bujt. Nem beszéltek össze. Még a szemüket se sütötték össze. Lélegzettelenül álltak ott és vártak. Két másodperc múlva a két katona dobogva, lihegve ért eléjük. Kétfelől rájuk csaptak, a meglepett két katonát egy percnyi küzdelemben megfojtották, aztán átöltözködtek.

Az egyik káplár volt, a másik közkatona. A két halovány, sötét archoz jól illett a színes gallér, ruhájuk jól festett rajtuk és mind a kettő katonaviselt ember volt. A kehesnek jutott a káplár ruhája, a sötétben nem érték rá, hogy válogassanak. A másik peckesen lépegetett és azt ajánlotta, hogy a fagyos szántóföldeken menjenek keresztül, irányt változtatva, így már ugy sem kell tartaniok attól, hogy gyanusak lesznek, de jobb minél messzebb innen. Megindultak a szántóföldek szűk ösvényén és mire a hajnal derengett, már messzire voltak. Messziről tejszinű párázat szállt föl az égnek, amelyben a hatalmas börtön falait látták kirajzolódni és úgy rémlett nekik, mintha a rengeteg épület közelébb szállna feléjük és rájuk nyitná borzasztó kapuit. Kissé megszomorította őket a hajnali világosság, a sötétség reményekkel volt teli, de a napfény könnyörtelen ébrenléetet parancsol a testre és a lélekre; csak mentek előre és nem tudták hova, mert hiszen azt se tudták, hogy hol járnak.

Sokáig kóboroltak így. Előttük egy falu vörös tornya ékelődött a hideg ég felé, körülöttük ropogó-recsegő fagyott szántás, a testük minden ereje lekopott már, csak a lelkükkel mentek. Végre felcsendült néhány száz méterről a harang kongása. Dél volt a faluban. Az első dél, amelyet szabadságban értek meg. A tüdőbajos most megállt, kezét erősen rányomta a mellére, oda a szív és a tüdő közé, mert mind a kettő nyugtalankodott és busan fölcsillámló szemeivel mélyen belenézett a másiknak a szemébe. Arcán sűrűn, súlyosan omlottak le kétfelől a könnyek.

A faluban kenyeret és tejet kaptak. A leánynép boldog visitással fogadta a két katonát, a fáradtságukat, szokatlan görnyedtségüket észre se vették és mindenhova invitálták őket. Egy vén anyó az ablakból nézte a két katonát és sirni kezdett. A fiára gondolt és szállást kínált nekik éjszakára. Amikor nem fogadták el, könnyörögve kérte őket, hogy legalább bort adhasson nekik. Először csak az ablakon át nyújtott nekik egy-egy pohár jóféle italt, de aztán becsalta őket a házba. Jó meleg áradt a bubos kemence fehér hasából, odatelepedtek. Egy-kettőre néhány leányzó is került, tisztelettel és ámulattal nézték a hadfiakat. Ahogy a szemük fészes és fiatal lángolása felszállt, látszott rajtuk, hogy egy távoli, távoli világba néznek a két katonára kék zubbonyán keresztül, egy távoli horizontba, amelyről már sok édeset álmodtak és képzeltek. A tisztességes, de forró falusi leányok csipőin kiserkedt a láz heve, karjaikba béna görbüléssel belefeküdt a vágy, életük szenzációhoz jutott. Befutottak a várva-várt, de köddel rajzolt révbe, amely a rőzsével jól fűtött parasztszobában langyos gerjedelmet kínált.

A tüdőbajos katona elsőnek gyulladt ki. Meglátta már az egyik lány feszülő pruszliját és fényes barna bőrét a karján. Egy pillanatra a feleségére gondolt, akit már öt év óta nem látott. Aztán átvitte gondolatban a felesége alakját és mozdulatait ennek a leánynak a kemény vonalaira és egész lelkével álmodozásra szította a képzeletét. A másik mélyebben pislogott bele a borba, már sokat is ivott. A börtön, a szökés, a nyárfák alatt vérbefagyva hagyott két hulla már igen messziről feketéllett csak feléjük. A sok sok fáradalom, a bor és a lányok közelsége fá-

sulttá tette őket már a sorsra és a tágabb életre. A hosszú falócán, amelyen ültek, lassan-lassan az asztalra hullott a két fej és szépen elszenderedtek.

A vén anyó hagyta őket és mélyeket sóhajtott. Azután kiharancsolta a leányokat, menjenek haza! Ő maga azonmód, szoknyástul, ruhástul ráfeküdt az ágyra, de előbb lábujjhegyen odatipeggett a petróleumlámpához, kioltotta, hogy a gyenge fény se zavarja a két katonagyerek mély álmát.

Éjfél tájon fölébredt a száztizenegyes. A mély sötétség, amelyhez a börtönben hozzászokott, szurkálta a szemeit. Halálos kietlenséget érzett mindenfelé. A sötétben arrafelé tekintett, amerre az este a leány ült. Ujra a feleségére gondolt, akit öt éve látott utoljára és aki még nem tudja, hogy ő tüdőbajba esett. Halálos keserőség olvadt szét a száján. Fölkelt, de siri csöndben, hogy a másik, meg az anyóka föl ne ébredjenek. Kezével az egyenruha-gallérhoz kapott és négy sercenéssel lehullott onnan a négy darab káplári csillag. A négy csillagot letette az asztalra a társa elé. Aztán vigyázva kisomfordált.

Ott künn hóförgeteg dühöngött. Alig tudta nyitva tartani a szemeit. Egyszer élesen körülnézett, megkereste az utat, amelyen tegnap jöttek. És a száztizenegyes indult vissza a börtönbe.

A HALÁL MEGY A MAGA UTJÁN

A gyilkosság után egy órával már a vonaton ültem. Az első negyedórában halálos ijedtség fogott el. A kezemet folyton a mellemre tapasztva tartottam és megrémültem attól, hogy a szívem a legnyugodtabban viselkedik. Számolni kezdtem az ütőerem dobbanását, egész normális volt. Csak a szemeim előtt táncolt két szürke lepedő és minden, amit láttam, ezeken keresztültörve jutott a szaruhártyámra. Minden észzavaróan nyugodtnak látszott, a vonat zakatolását tisztán hallottam, de éreztem, hogy valami furcsa hangja van, mint amikor egy óriási hegedűre hangfogót kapcsolnak.

Most már nem hittem az életemben, úgy gondoltam, hogy meg vagyok halva. És már emlékeztem is rá, hogy a drága, miközben a tiz ujjam között fuldoklott, egy ezüstkalapácsot ragadott föl az etagére-ről és azzal irtózatossággal ütést mért a koponyámra. Igen, igen, persze... borzasztóan megütött vele és azután rémülten felsikoltott. Ekkor hagytam abba a fojtogatást és — talán meg se halt, talán akkor azért hagytam abba, mert a kalapácsütéstől meghaltam és ő él. Biztos, hogy halott vagyok, — így gondoltam,

— biztos, hogy halott vagyok. És a kerekék szépen, értelmesen, szomorúan mondták utánam:

— Ha-lott va-gyok... ha-lott va-gyok...

A bőrdívány sarkában ültem, nekitámaszkodva az ablak keretének. Hirtelen elhatároztam, hogy egyszerűen próbát teszek, hogy megtudjam a valóságot. Először csak erősen szemügyre vettem, hogy miket látok és hogy lát-e egy halott ilyen tisztán? Éreztem, hogy hazudok magamnak, amikor azt akarom magammal elhíttetni, hogy tisztán látok. Mert például, kinézve az ablakon, a sinekben nem tudtam megtalálni azokat a kapcsokat, amelyekkel az egyes sindarabok össze vannak róva. Holott máskor egész órákon keresztül néztem és csináltam ezt és mindig pontosan megláttam azokat a helyeket, ahol a sineket erős srófokkal összeillesztik. Ez már gyanus volt. Most elhatároztam, hogy fölugrok és kísétálok a folyosóra. Ha ez sikerül, akkor nyilván élek. Közben megakadt a tekintetem egy kis falusi templomtornyon, amelynek keresztje élesen villogott bele a fagyos égbe. Erről nem tudtam levenni szememet. Tehát csak tovább néztem és most azt határoztam, hogy aludni fogok.

Már néhány perc múlva álmodni kezdtem. Egy templomban voltam, amelynek főoltárán ott feküdt a drága halott, az áldozatom, kiterítve. Az ezüstkalapács, amellyel fejbevert, ott feküdt a száján és a pap intett felém, hogy közelebb lépjek hozzá. Én közel jöttem és ekkor füstölőt adtak a kezembe, amelyből meggyilkolt kedvesemnek a parfümje tódult ki. Most hirtelen megszűnt az álom, egyszerre csak visszaemlékeztem egy tavaszi délelőttre, amikor egyszer egy drogériában voltam és ott egy gyönyörű nőt láttam, aki sietve lépett ki az üzletből. Utána rohantam,

ő szinte futva ment az autóig, amely reá várakozott az uton, fölugrott és közben kiejtett a kezéből egy flacon-illatszert. Én gyorsan fölemeltem és feléje nyújtottam. De ő — miközben az autó töffögve már indult — leirhatatlan arccal mosolygott felém és lágyan intett, hogy tartsam meg az üvegecskét. De úgy lebbentett a kezével, mintha egy fehér szárnyacskát mártott volna bele a levegőbe egy kis madár...

Istenem, — hisz csak most tudom — hogy ebbe a nőbe vagyok szerelmes. Ebbe és nem abba, akit meggyilkoltam. Rettenetes, hát akkor miért öltem meg?... Hiszen nem volt jogom hozzá, hiszen én egy másik nőt szeretek!

E pillanatban éreztem először a bűnt szorongó mellemben. Most csak gyorsan, gyorsan, megtudni, hogy valóban élek-e, mert ha csakugyan halott vagyok, akkor nem lehet helyrehozni a dolgot és nem lehet bűnhődni.

Bejött a kalauz. Feltörő örömmel fogadtam, a szívem szinte csattogott a boldogságtól. Amikor betolta maga után a kupé ajtaját, láttam, hogy a kezei pusztá csontokból állanak és a jegylyukasztó egyik fele ezüstből van és kis kalapács lóg a végén. És az arca a szeméig egy lakktokban pihen, amely csuhához hasonlít és azontul tiszta halálfej. Vártam, hogy majd szól valamit, legalább jónapot kívánna egy kevés barátsággal. De nem szólt egy szót sem, csak ki nyújtotta felém hosszú, karmos csontkezét. Szepelve kotortam bele mellényzsebembe, reszketve huztam elő a jegyemet és odaadtam. Ebben a pillanatban hirtelen éjszaka lett, a halál-kalauz magasan meglóbálta pirosüvegű lámpáját a jegy fölött és megint tisztán éreztem azt az illatot, amely a templomban a füstölőből jött ki. Fu-

ladozni kezdtem tőle és a kalauz most megcsóválta a fejét, a jegyre nézett, majd rám, de nem szólt egy szót sem, csak nagyon csendes mozdulattal visszanyújtotta a jegyemet. Furcsa volt. Végső kétségbeesésemben, anélkül, hogy szavakat ejtettem volna ki, csak a szemeim járásával, megkérdeztem tőle, hogy talán nem jó a jegy? Hogy talán nem utazhatom vele oda, ahova akarok? Ő határtalan fájdalommal és szájalommal megcsóválta a fejét és lassan kiment a kupémból.

Nem marad más hátra, — gondoltam — meg kell huzni a vészféket. Meg fogom huzni a vészféket, a vonat megáll és . . . De most nem tudtam gyorsan elhatározni vagy megállapítani, hogy mit fogok tenni, ha megáll a vonat. Biztos, hogy nem fogok tudni beszélni, hiszen éppen az imént is fuldokolva próbáltam magamat megérttetni és egyetlen szó se jött ki a számon. Igaz ugyan, hogy a kalauz így is megértett, de ha ez így van, hogyha az egész vonat néma embereket szállít, akkor mit akarok én tőlük, hiszen akkor mind oly szerencsétlenek, mint én vagyok.

A döbbenetes aléltóságban megállt a vonat Piciny állomás előtt voltunk és éles harangzugás csendült meg. A vonatról tompán ugrált le néhány ember, kint rekedten beszélgettek egymással némelyek. A harangzugásban mondhatlan könnyebbülést éreztem. A szívemben édes méz olvadozott, lágyan simogatta az ereket és fölszabadultam. Lassu gördüléssel hullani kezdtek a könnyeim, sirtam, úgy, mint a kis gyermekek, amikor az éjszakában meggyújtják a mécsest és megtudják, hogy nincs semmi baj. A sirás egyenletes ritmusokra ringatta a testemet. Egész lelkemmel és egész testemmel sirtam és éreztem, hogy a sirás az egyetlen menekülés. A harang

gyönyörűen és biztatóan zugott és a szárnyaira vett. Tudtam, hogy megmenekülhetek, ha a harangot elég sokáig hallhatom. De most éreztem, hogy a sirás már a vége felé van, még egy kicsit jól esik, de egy perc múlva már elfogy és akkor utálni fogom a könnyeket és elvesztem. Még erőszakosan rándítottam néhányat a szájamon, hogy gyorsan kijöjjön az a zokogás, ami még bennem van, hogy semmi ne maradjon belül. Egészen meg akartam szabadulni és könnyebbülni. Most hallottam, hogy egy mély, durcás hang elkiáltja magát:

— Mehet!

A harang részegítő melegséggel zuditotta rám a békét és az ájtatosság lázát. Kihuztam a jegyemet a zsebemből és letettem magam mellé a bőrpamlagra. Ott, ahol a kalauz átlukasztotta, egy halálfej feküdt rajta. Ott hagytam a pamlagon, aztán egy ugrással fölkeltem, — most először mozdítottam el testemet, amióta a vonaton voltam, — rendbeszedtem magamat s a hátulsó ajtón leszállottam. A harang bánatosan csengett a falu mélyéből, feléje indultam. De előbb még megálltam egy pillanatra. A robogó vonat után bámultam. Ahogy feketén és kormosan elkigyózott, valahogyan maga volt a szerencsétlenség és a tragédia mozgó országa. Körülötte sötét vészmadarak röppentek, piros tüzszövetek borultak föléje kétfelől és a fák kétoldalt, mint szomorufüzek, bólintottak le rá.

Még egyszer a kis állomásra is visszanéztem. Két zsandár egy cselédleánnyal incselkedett. Félém se néztek. Nekivágtam a barna barázdás szántóföldnek, a falu felé, a torony felé, amelyben most még mélyebben kongott a harang. Könnyű volt a lábam, pedig a fagyos rögben

sokszor megbotlottam. És közben a harang egyre hívott.

Hátul, az állomáson nagy robajjal rohant ki néhány ember. Irtózatosan kiabáltak és káromkodtak. Azután futásnak eredtek. Megijedtem, hogy engem akarnak üldözni, de feltűnt, hogy egész más irányban rohannak. Arra, amerre a sinek kanyarodnak. Utánuk szaladtam. Egy kilométernyi uton száguldva repültem át, alig érte a lábam a földet. Ott meg kellett állanom egy sziklafalba vájt fordulónál, ahol a sineken, mint két vérező, halott, titáni állat, roncsokban hevert két vonat. Az éjben egymásnak mentek. A romok alól förtelmes jajba fulladt a haldoklók és sebesültek kinja. Vértócsákban feküdtek az emberek, egyetlen épkézláb lélek nem akadt. Egy nő, fehér csipkeruhájában kilógott az egyik feldőlt elsőosztályu kupéból. A kezében picike vászonzsebkendő, illatos. Amikor odaértem hozzá, utolsót lélegzett, a kezével gyengén intett és kiejtette belőle a zsebkendőt, amely a szívem fölé hullt. Némán, nyugodtan állottam ott és meggyilkolt kedvesemre gondoltam.

És a harang mind erősebben kongott.

ANGÉLA

Eleinte füttyülve ment az utcán. Az ajkai valami felső rángástól füttyre csücsörödtek; néhány nap előtt az orfeumban volt, ahol egy molett leány kedvetlenül, szinte élettelenül rikácsolt egy angol kuplét, gyatra magyar szöveggel.

Délután a bohémek kávéházában maga előtt látta a molett leányt, hanyag és izléstelen selymekben s akkor hirtelen fölfakadt benne az angol kuplé; érezte, hogy ezek a kuplék meghalni kerülnek ezeknek a furcsa lányoknak a szájára. A leányt megsájnálta, a kuplét megszerette s most végnélkül füttyülte a ritmikus melódiát. Mindkét kezét sulyosan beleszorította a felöltője zsebébe, teljes nemtörődömséggel ment a nyirkos levegőben. Az aszfalt tele volt imbolygó árnyképekkel, valósággal befoncsorozta a sár, amít az őszi eső kotyvasztott a porból s ő mélyen lenézett abba a tükörbe, ahol a nők alakjának torzított másai feketéllettek.

Nem kellett neki semmi, csak éppen ezt a semmit hagyják, hogy jól átérezhesse. Az érzései egészen felszinesek voltak most, mint hogyha más emberek tüdejével lélegzenék, mint hogyha más emberek szemeivel látná a lámpák vörhenyes nyugalma. Egy fordulónál beléje ütkö-

zött egy öreg néni, aki kis csomagot vitt a hóna alatt, a jobb kezében pedig görcsösen szorongatott egy ósdi, csontnyelű esernyőt. Mindkettő kihullott a néne kezéből, ahogy összementek. Megdöbbsent a szive. Élesen felsikoltott benne a szájalom, majdnem kezét csókolt az agg nőnek, aztán lehajolt és fölemelte a csomagot meg az esernyőt, miközben a kalapja belepottyant a sárba.

— Pardon! — dadogta elpirulva, de akkor már eltűnt a görnyedt nénike s ő fájdalmasan nézett utána.

Később bosszantani kezdte a dolog. Hogy miképp is lehet ily érzékeny férfiember? A pesti utcán mindennapos dolog az ilyen összeütközés. Mindenkiel megeshetik.

De e pillanatban újra elpirult és már tudta, hogy szent és jogos volt az elérzékenyedése. És már látta maga előtt szomoruan, elhagyatva, bánatosan és öregén tipegni az édesanyját, aki lent van a falun és akit már oly régen nem látott. Mit csinálhat most az anyika? ... így kérdezgette magában, félhangosan és a pesti utcán egy falusi asszony emlékezetére könnyek gyultak ki egy magános férfinak szemén.

Már kint bandukolt a Központi pályaudvar környékén. A kora estben fázódva nézte a villamosokat és elcsodálkozott a fölött, hogy hogyan is mernek kimozdulni a pesti utcára, ahol életveszedelmes a járás. Ebben a pillanatban vékony, nyöszörgő sirást hallott. Körülnézett: egy kis pufók fiu állt egy kirakat előtt, uri külsejű, ápolt gyermek és mindkét kezét az arcára tapasztva sirt. A kis lábai térdben megcsuklottak, a könnyeivel már tele volt a kabátja. Oda-

lépett a kis fiuhoz, melegen megsimitotta a homlokát:

— No, miért sirsz, kis fiam?

A gyerek fölneézett, egy pillanatra belebámult az arcába, aztán tovább siránkozott.

Becéző szavakat talált ki, amik sehogyse akartak beleilleni a szájába. A lelkét próbálta kirakni a gyereknek, hogy beszéljen, hogy bizzék benne, minden hiába volt. Végre elszégyelte magát. Keménységet, szigort erőltetett és rászólt a gyerekekre:

— Hát ha nem mondod meg, miért sirsz, átadlak a rendőr bácsinak.

A fiu fölrezzent. Halálos félelem gyulladt ki a két pufók arcon, majd még keservesebb zokogásba fogott és fuldokló hangon motyogta:

— Elvesztettem anyukát.

Megfeszült a szíve ettől a hangtól. Nincs felnőtt embernek panaszra, fájdalomra ilyen hangja, így csak a gyermek tud keserőséget és mélységet mutatni.

— Hát hol vesztetted el, fiam?

— Itt — és apró husos ujjacskájaival belebökött a levegőbe. Kis tagjai reszkettek, didergett a félelemtől és a magányosságtól. Most már lelógatta a kezeit s a szemeibe bele lehetett látni. Mondhatlan szelidség és panasz áradt ki belőlük.

— Merre laktok ti, fiam?

A kis fiu ártatlan összehúzta a vállát, most már nem sirt, kifáradt bele és butácskán felelte:

— Nem tudom. A harmadik emeleten az anyukával.

És újra megeredt a könnyzápor.

Aztán próbálta, hogy mindenféle találékony-sággal, fufanggal eszébe juttassa a gyermeknek,

hogyan hol laknak, mely utcában. Semmi sem sikerült. A kis fiu árván, fázósan, bután állt mellette, a szemein ott csillogott a kisírt könny s a nedves két szemével naiv érdeklődéssel bámulta a kirakatokat és az embereket.

Bevitte a gyereket a közeli cukrászdába. Ott szépen maga mellé ültette. Aztán mindenféle szép cukorsüteményt rakott eléje, égetett mandulaiveket, habos rollót, krémes lepényt és nógatta, hogy egyék szépen. A fiu két kis könyökét az asztal szélire nyomta, nem mert megmozdulni.

— Melyiket szereted legjobban? — kérdezte tőle szétfolyó melegséggel és túláradó boldogsággal. Ragyogás derengett föl magányos, kopár szívében. Sajnálta a kis fiut, de valami halk bizalommal remélte, hogy valahogy csak majd hazaszerzi övéihez. Azonban még soha nem érzett, mesékből ismert forróság lepte el abban a tudatban, hogy egy szép, kedves, gyöngye gyermek van a kezébe téve, most ezzel jó lehet és gondoskodhat róla egy óráig vagy két óráig. Büszke önérzettel ült a nádszéken, körülnézett és titokban mérlegelte, hogy a cukrászda tulajdonosnője, meg a két kisasszony, akik kiszolgálják, meglátják-e benne az apát?

A kis gyermek eleinte oda akart nyulni az egyik süteményhez, de aztán újra keservesen elpityeredett és a kis szőke fej lehanyatlott a két gyöngye karra:

— Én Angélát szeretem legjobban...

Most hirtelen elbűvölten nézett a gyermekre. Nem volt benne biztos, hogy jól hallott-e. Anyukát mondott-e a gyerek, vagy Angélát? Ez a leánynév, amelyet eddig csak leírva látott, diákos lelkesedést csempészett az érzései közé. Forró folyamot érzett átömleni egész belsején.

Amint nézte a gyermeket, szinte vakította a szemét a kis kilátszó ingnyak vakító tisztasága és megfogta a szőke hajacskának egyenletes bodorulata. Elül, ahol a kis kabát matrózgallérja összeékellett, kis fess krém szalagcsokor feküdt, kissé gyűrötten könnyektől.

— Mondd, kis fiam, kitől kaptad ezt a szépet és ki fésül téged és ki öltöztet?

— Angéla — motyogta a gyermek és sirva fejezte be:

— Hol van Angéla?

Ettől a névtől egész új erők keltek föl a gyermekkel bajlódó férfiben. Új életet érzett, vagy legalább egy új életre való szint és érzelmefelhőt látott maga fölé emelkedni, szeliden, sugarasan; új meleget, új szépséget és ezer határon át uralkodó és érvényesülő szerelmi mámmal gondolt erre a névre — Angéla; egy Angélára, aki ennek a csöpp gyermeknek piros, ártatlan, panaszkodó ajkán lebeg, mint láthatatlanul, de öröken és perzselően égő láng. Látta maga előtt Angélát, egy törékeny, germán típusú kis nevelőnőt, aki reggelenként mosdatja a fiucs-kát és sétálni megy vele.

Egész lelkével beleszeretett az ismeretlen lénybe. Angélába.

A fiu hosszas unszólásra beleharapott egy tortaszeletbe. A férfi sietve fölhasználta az alkalmat, hogy megtudjon valamit és megkérdezte:

— Mondd csak, fiam, ki az az Angéla?

A kis fiu határtalan csodálkozással és fölény-nyel felelte:

— Az anyukám, Angéla az én anyukám.

Villamos ütést érzett a homlokában. Beleszeretett, csak így látatlanba, egy cukrászda nádszékén, egy csomó sütemény között egy kisfiu édesanyjába, egy asszonyba. Nagyot, mélyet nyelt, mert a szive fölszaladt a torkába, azután némi szégyennel megkérdezte:

— Hát apukádat hogy hívják?

— Apuka már meghalt, mondta a kis fiu és lassan enni kezdte a süteményt.

Most egészen új érzés vett rajta erőt. A férfiaságnak végletekig fokozott érzése. Hirtelen eszébe jutott, hogy a kis fiu nevét még nem tudja. Megkérdezte azt is.

— Pista, mondta a kis fiu.

— Hát nézd, Pista, te okos fiu vagy; hát ha nem tudod, hogy milyen utcában laktok, ma szépen nálam fogsz aludni. Kapsz jó ágyacskát, mint otthon, azután majd holnap reggel megtaláljuk a mamádat. Légy szépen nyugodtan, most hazamegyünk.

A gyermek szepegeve hallgatta. Fáradt volt már, a kis szemei le-leragadtak, félig aludt is már. Kint a nyirkos utcán kocsiba ültek. A lépcsőkön ölben vitte föl a lakására. Jó, puha ágyat vetett neki a hónaposszobában, még előkereste a meleg bundáját is, boldogan, büszkén, figyelve a gyermek szuszogó, ütemes lélekzétvételét, amely boldog zenével töltötte meg a légénylakást. Néhányszor fölugrott lopva a pamlagról, odaállt az ágy elé, le is térdelt, úgy nézte szinte ittasan a boldogságtól az idegen alvó gyermeket. Percekig térdelt így az ágya előtt.

Most megmozdult a kicsiny. Apró karjait elvetette a takarón és halk, hívó hangon, álmában kimondta anyja nevét:

— Angéla...

Vigyázva, anyás gyengédséggel lehajolt hozzá és lehellétszerűen megcsókolta a kis száját. Megcsókolta a gyermek száján az anya nevét. Aztán ő is lefeküdt.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VIRÁGOK KÖZÖTT

Ugy határoztam, hogy délután dolgozni fogok. A szobámat befűttem, virágokat tétettem négy vázába, amelyek a zongorán és az íróasztalon állanak és hogy kávéházba se kelljen mennem, a háziasszonyommal főzettem meg a feketémet. A fekete keserű volt és sok, akárhányszor pótoltam cukorral az ízét, mindannyiszor úgy éreztem, hogy mérget iszom. Holott a kávéházi délutáni fekete rendesen lecsillapít, fokozza a munkakedvet és mindenképpen rendbe szokott hozni.

A kályhám jó magas és tekintélyes cserépkályha. Ha ránézek, krematóriumok jutnak az eszembe, amelyek oly szépen és izléseesen hamvasztják el a húst és a csontokat. A kályhára néztem, künn pocsék eső söpörte az utcát és átnyargalt néhányszor a falakon a dühös szél. Valami kellemes érzésem volt eleinte. Az, hogy most végre, öregségemre, komoly ember lettem, már nem tartom oly fontos dolognak az utcát, a kávéházat, ami ezelőtt oly elengedhetetlen volt életem szempontjából. Hogy most már kiküzdöttem magamnak bizonyos polgári jólétet, rendes, tűrhető lakást, amely melegen kínálkozik hányt-vetett gazdájának. Vé-

gigmértem a pamlagot, amelyen nőiesen nyujtózkodott a csipkedisz. Valahol, mélyen a lelkemben most éreztem, hogy elégedetlenség akar felszállani, a csipkével s a nőkérdeessel kapcsolatban, de gyorsan összeszorítottam a számat, szivarra gyújtottam s nem adtam magamat semmi könnyelműségre.

A kályhában ropogott a szén. Odamentem, kezembe fogtam a nagy fekete vaslapátot és turkálni kezdtem vele a tűzben. A nagy pirosság, minek az a rendeltetése, hogy békét és örömet okozzon, fájdalmasan vetette rám a fényét. Félig égett széndarabok izzottak, látszott, amint a pernye rétegenként rakodik le a rostélyra. Az egyik fele még teljes halmazállapotban áll, a másik már porhanyó, sziporkázó hamu. Nem, semmiféle szimbolumot nem alkottam magamnak ebből, de a gondolatok fegyelmezetlenek többnyire az agyban, nem lehet rájuk számítani, sem bízni nem szabad bennük. Halálos aggodalom fogott el. Hány téli délután voltak már hasonló érzéseim? És hányszor fog még ismétlődni ez a keserves érzés és mi lesz a végén belőle? Például: a halálom óráján fogok-e arra gondolni tudni, hogy téli délutánokon a kályha mellett ültem és vártam valamire, amiről fogalmam se volt és amiből nem is lett semmi? Fogok-e?...

A melegség lassan egészen megpuhitott, szépen fölfutott a szívemre és ott kiöntötte egész melankóliáját. Mi az ördögnek kellett nekem ez? — gondoltam, — hiszen most alkalmatlan vagyok minden munkára. A virágokat néztem a vázákban. Gyönyörű, drága és különös virágok voltak, pénzt adtam értük és most egyszerre, nem, nem volt képzelődés, — furcsán és gu-

nyosan pislantottak felém a bibék és a porzók. El kellett szégyelnem magamat, a virágok éles és szigorú hangon így szóltak:

— Hát?... Mit akartál velünk? Minek neked, fekete, csontos és magános férfinek virág? Valld be magadnak is, hogy oktalan, fellengző és piperkőc ember vagy. Virág nők szobájába való, vagy olyan férfiéba, akit nők látogatnak. Ha például most egy nő jönne hozzád és odavinnéd a kályhához, aztán lehuznád róla sealskin-köpenyét, lefujnád szőke hajáról a havat és akkor idejőnnél, letépnél egyet belőlünk és a virágot odatűznéd a hátul harmatos fejre. Aztán belenéznél a tükörbe, hogy meglásd, hogyan fest a nő, a férfi és a virág együttese? Estefelé az alvó nő keblére vetnél bennünket, ahol puhán feküdnénk és örömet okozhatnánk neked...

Vagy ha lennél hatvan esztendő, tiszta öreg, kissé remegős kezekkel és szépen, nyugodtan tűrhetnél minket a hálósapkád alól.

De így... Elnagyolod ezt az egész dolgot, örökkön a négy sarokba figyelsz és folyton az ablak felé nézel. És tőlünk, ne is tagadd, valami különöset vársz, nagyszerűt és gyönyörűt. Mit tegyünk? Idézzük ide mindama nőket, akiket a kertben láttunk? És azokat, akik a virágkereskedésben megfordultak? Erre vársz? A férfi dolga nőről gondoskodni, hisz a nők egész élete nem egyéb, mint várás arra, hogy a férfi megszerzi őket magának és virágokat tenyésztesz nekik. Vagy talán annyira vagy már nőtlenséged hálójában, hogy önmagadban tiszteled a női lehetőségeket s most magadon keresztül nem egy nőnek, hanem a nőnek készítettél ide minket? Szégyelheted magadat!

Mennyivel könnyebb lett volna vigyázni a nőkre. A nőkre, akik kezedre játszották magukat. Te a szerelmet akarod a nőért és nem a nőt a szerelemért. Te vakon és tehetetlenül hallgattál az alacsonyrendű ösztönre, amely diákos homálylyal marcangolja a fiatal férfit. Hogy a benne eredetileg fölhalmozódott szerelmi komplexumok mellé keresse meg a nőt. A nőt, akinek gömbölyü a karja és a melle és aki álmodozó, ringó csipőkkel halad el az utcán és abból, ahogy a cipősarka végigkopog az aszfalton, külön muzsika támad a szivedben. Látod: ez merőben téves felfogás. Az a tárgyitalan, ugynevezett vak szerelem, amely minden tacsókő-férfinben megterem, élehetetlen, oktalan és salakos dolog. El kell vetni. Az csak studiumnak jó egy érett, kész élő szerelemhez. A nőnek kell lenni az elsőnek, aki a szív parkettjén megjelenik s akkor ahhoz kell a szerelmi gőzőket fejleszteni. Tudod: úgy, mint a kis karcsu dinamókkal csinálják a szurtos gépészek. Ott van rajtuk a mérőóra, az mindig megmutatja, hogy hányadán állunk a gőzzel, erővel, miegymással. Ha lanyhul a feszítőerő, a kékruhás, izzadt gépész szép pukkedlivel meghajol, csavarokat ránt meg és füt és minden rendben van. Így kell azt...

Ugy-e, azt a kis színésznőt elkergetted, mert a második hónapban rájöttél, hogy nem ért meg téged. Miért nem gondolsz inkább annak a lehetőségére, hogy nincs rajtad mit megérteni, mert érthetetlen vagy? Mert magad se tudod, hogy mit akarsz. Mert gyanus neked minden nő, akiért nem kellett várfalakat mászni, akiért nem kellett revolver-cső elé állanod, akit életveszély nélkül sikerült magadhoz hódítanod.

Hát mit gondolsz? Azt várod, hogy tőled egy nő ilyeneket várjon? Tőled, aki drága pénzen virágokat vásárolsz, aztán a befutott szobában bámulod őket és aztán szeretnéd őket kidobni az ablakon! Tőled, aki dolgozni akartál egész délután s ahelyett egész délután a nőkre gondolsz, akikben nem tudsz bízni! Tőled, aki elhatároztad, hogy be se mégy ma délután a kávéházba, ahol a sok nő peshed és életet vár, hanem szépen, nyugodtan otthon maradsz és dolgozni fogsz?...

Barátunk: nagy bajban vagy. Te kerülöd a nőket s a női lehetőségeket és fájdalmasnak találod, hogy egyedül vagy. Nőt akarsz életed közepébe és életed szélein felállítod az őrszemeket, amelyek félve vigyáznak rá, hogy holmi nők be ne törhessenek. Tudd meg: hogy a nő nem csábító démon és nem tör be. Eszébe sincs. A nő csak figyel, minden izével, minden kis erejével és minden csöpp gondolatával figyel, mert mentőangyalként képzei magát. Ahol valami baj van, ahol észreveszi, hogy szükség van rá, ott a figyelő nőből kikel a lárva: az akciós nő és ha úgy látja, hogy szükséged van rá, letérdel előtted. Csak mutatnod kell, hogy szükséged van rá és ehhez érteni kell. És bátorság is kell hozzá majdnem annyi, mint fegyvertűzben állani, vagy veszélyes sziklák fölött ugrándozni!

Ezeket mondták a virágok. Este hét óra volt már. Égett az arcom és nagyon nehéz volt a szívem. A kályhában már kis pokol nőtt a parázsból, néha pöfögött egyet-kettőt és a lámpa halványan világított, mint nagy fároszoknak a tengervizből visszaverődő fénye. A virágok egykedvűen álltak a vízben és már nem is néztek

rám. Odamentem hozzájuk és megsimogattam a kelyhüket, felszívtam az illatukat.

Azután friss nyakkendőt kötöttem, egy finom, hófehér vászonzsebkendőre sok Fleurestókiót cseppentettem, fölrántottam a télikabátot és kiléptem az utcára. A kapu alatt egy kövér nő álldogált. Kövér, sárga haja alól vörösen égett a szeme, a szemhéjai föl voltak duzzadva. Kezeit, amelyeken lyukas, fekete selyemkeztyű simult, egymáshoz dörzsölte, hol jobbra, hol balra lépett egy-két lépést és szokatlanul magas, izléstelen cipősarkait türelmetlenül verdeste a járda aszfaltjához.

Egészen idegen nő volt. Sohasem láttam. Nyilván várt valakire. De én, mint valami tolvaj, lábujjhegyen surrantam el mellette és a szívem erősen dobogni kezdett. Aztán futva rohantam át két utcán. Attól féltem, hogy a sárgahaju nő utánam rohan és megszólít. Meg voltam rémülve.

A NEDVES TÁJON ÁT

A vonat töffögve állott meg Verusics őrháznál. Esett az eső, szaporán csapkolódva. Az őrház előtt, a vizes kavicsrakás mellett ketten állottak. A pap, civilben, szögletesen és kényelmetlenül. És egy fiatal nő, fátyolban, tulcsigázott nervozitással. Titkosan intettek egymásnak és az egyik másodosztályu vagon felé. A nő az elülső ajtón ugrott föl; amig fölugrott, a pap belenézett a vízben álló távolságba, a falu felé szórakozottan, mint aki sohase akar elutazni és éppen azt méri föl szemeivel, hogy szikár, fiatalon is már megszikkadt teste és ez a lötyögős, burgonyás és fekete szántásos nagy lapályosság, mily forró rokonságot tart.

Mindez néhány másodpercnyi időbe telt. A vonat itt, Verusicson mindössze egy percet késett. A mozdonyból már kifurakodott az olajos dugattyu fényes acéltengelye. A nő az esőcseppekkel vonalozott ablakhoz ragasztotta a fejét, sötét, széles kalapja szinte beletörött és kétségbeesés vonaglott az arcán. Zsebkendő kezét is fölkapta az arca mellé és szorosan az ablak üvegére nyomta, a papnak. Az indulás pillanatában a pap borzasztó nyugalommal újra hátratekintett a falu tájékára, körülvitte a szemét a szöllősen,

az ázott gyümölcsösök fölött, aztán jobb kezét a homlokához, melléhez, két vállához, majd újra a kalapja felé értette és a hátulsó hágcsón beugrott a vagonba.

Ugyanannak a kocsinak két legszélső kupéjában ültek. A pap egész magányosan volt. Itt, a Balkán felé, nem sok másodosztályú igényű ember utazik. A harmadik osztály zsufolva rohog, toprongyos, piszkos szűrű, fekete lények hadakoznak ezen a vonalon a hazával, a szép és mostoha lapálylyal, a nagy magyar alfölddel, amely a hizott és rengő latifundiumokból és a zsiros életű és kalapu parasztmilliomosok végtelen láncából, oly szilárdan rajzolódik ki a Kárpátok között. Megkinzott és örökké keserű szájukban a pipa förtelmes és hüzsös kérdőjelnek látszik, agyukból lóg ki, meredten és meghőkölve, a levegőbe, amelytől sok kérdeznivalója volna. S a pipa örökké kérdőjel marad s a kérdőjel örökké néma és füstbe törődött pipa.

A nő is így akarta; így tervezgette ezt a kinos és elszánt utat, hogy egész egymagukban utaznak a végső pontig, a balkáni határon álló kis faluig, ahol a primitív szállóban az örök szentségű és igaz érvényű házasságot végre megkötetik: a halállal valót. A piciny revolver ott volt mindkettőjüknél, a lelkiismeretes és megbízható szertartási eszköz. A nő a bőrretiküljében végigjárta folyton tapintó ujjával, leste immár rövid életének lassuló szivverését rajta. A pap, — a pap a kabátja zsebében tartotta és nem mert hozzáérni. Örökös baja volt a kezeivel emiatt, akárhova rángatta azokat, egyre a revolvert sejtő zsebe felé vonzódtak, mint a mágnesvas. Elszánt és megrogyott életében vitéz férfiu volt a pap és talán éppen azért volt agyá-

nak irtózása a kezei és az apró fegyver közt megindult misztikus összeköttetéstől.

Utaztak.

A vonat fujva, zötyögve halad a vastalpakon a fák és legelők közt, ahol lucskos szamarakon ülő bunyevác öregek ültek; rozsdás kukoricaszár-erdő itta a szapora esőt és sötét parasztkocsik álltak keresztutakon, a fehérre mázolt sorompók előtt, rajtuk asszonyok, akik mélyen kék pendelyüket fejük fölé borították az esőzés ellen. A pap zord nyugtalanságot kapott a rossz időtől, amely jobban fölborzolta kissé gyenge papi lényét, mint maga a halálrakészülés. Szerette a gyönyörű és kecses zsidónőt ott a másik szélső szakaszban; szerette már leány korában és mindig csak szerette. Halálos dolog a papnál a komoly és igazi, a méltó és tragikus állásu szerelem, mert papi ember hinni köteles. Hogyan higgyen azonban a pap a szerelemben, amely végtelen és kezdetlen és amelyből ki van tagadva, holott az élete és missziója a szerelem kellős közepében állította. Nemcsak a cölibátus sátáni lehelletét sinylette, hanem magát a nővel való végzetes távolságot, amely keresztrefeszíti a csókot és az ölelést és halk szavak sötét egyenruhájába bujtatja a tisztos és ősi puritánságot, minden értéket, ami emberből emberbe szállhat. De ezekkel szépen és kemény harcshoz illően leszámolt már. A rossz idő, a súlyos őszi felhőzet, ez borította be kisimult agyvelejét. Lenyüggözött fantáziájáról lesrófolódott az égi fényesség kupakja, a halál gondolatával kötött békés szerződést és megindult lármásan, a vonat zajának hangnemére hangolva. Szomorúan fölfordított szemekkel nézte a komor felhőket fenn az égen, foszladozásukat, bizonytalan alak-

zatokká való fejlődésüket és oltárokat látott az égen, pici zsámolyokkal kis gyóntató székeket, Máriaképeket, Jóságos Jézus-profilokat. És látott hirtelen egy roppant orgonát, előtte szent Cicellével, akinek finom, csontszinü ujjai andalgóan járnak a billentyükön. És a falusi estéken a nővel együtt töltött órákra eszmélt, amikor a nő ott ült a férje mellett, a zongora előtt és az ő kedvéért halkán, megilletődve játszott egy borongós ó-német dalt...

Azonban a fantáziája a folydogáló zene alatt tovább pergett és ahogy a vonat állomásról-állomásra zakatolt s már messzire volt, gondolkodott a kiszállásról is és arról, ami azután fog történni. Egy fél napot adtak egymásnak még, a halál elé, himes előcsarnokul, a primitív falusi hotelben. Erre a félnapra gondolt, amely mindent, még mindent adhatna nekik s amelytől nem fognak elfogadni semmit, csak a póre halált. De, talán egyetlen csókra mégis, — egyetlen csókra talán gondolt a pap és e pillanatban mint égi és hatalmas szentségű talárt, úgy érezte magán a nő szerelmét. A nőét, aki eljött vele meghalni, hogy ne kelljen tovább egymás nélkül élniök.

A nő sokkal nyugodtabban ült a kissé kopott bőrdiványon. Boldog volt elhatározásában, nem nézte az esőt és a kis szamarakat az uton. Kis bőrhátú tükrét néha elővette és a rizsporos szarvasbőrrel sokszor végigsimított a szeme alatt és az orra fölött, finom szája mentén. Csak akkor rémült meg, amikor valami jelentéktelen állomáson való szokatlan hosszú vesztegelés után észrevette, hogy a kocsifolyosója tele van munkásokkal, akik a padlón ülnek, ásóval, kapával a hátuk mögött és teljesen eltorlaszolják az utat

egyik szakasztól a másikig és a kijáráshoz. Szegény ördögök sokan voltak egymás hegyén-hátán, munkára mentek le a Balkánra, rengeteg munkás, valami vasutépítéshez. Tele voltak velük a harmadosztályu kocsik, a teherkocsik is, de ezek már nem fértek el ott, ide szorították őket a másodosztályu utasok közé. Megrémült a nő, látta, hogy a munkások mozogni se tudnak egymástól, kinlódva szoronganak tarisznyaikkal és egyéb holmijukkal. Mi lesz ebből? — gondolta — hiszen a kis falu, ahol le akarnak szállani, alig egy perces állomás, hogyan lehet majd innen mindkettőjüknek kiszabadulniuk ily rövid idő alatt.

A pap nem vett észre semmit. Sulyosan és konokul ült egy helyben, egyre a csatakos tájat nézte. A dal ott csörgedezett a vérében és néha már hosszú sor koporsót látott elvonulni az égen, a felhők vonalai közt. Nem is sejtette, hogy az ajtót lehetetlen kinyitnia a kuporgó embertömegtől s hogy azok eltorlaszolják az utat célja felé. És, amikor a nő torkát már a könnyek fojtogatták, érezvén, hogy közel járnak már a célhoz s mikor eszeveszett kétségbeesésében már a vészfékre gondolt, a férfi abban a pillanatban mélyen ült még a veszetten örvénylő álomvilágban és a vonat kattogó ütemeire reagált minden energiája.

Széles tarlók és kopár földek közt huzott el a vonat. Most meglassult a kerékzaj, a vonat a kis falu állomása elé ért. A pap magára rántotta a felöltőt, föleszmélt, készült leszállani.

A vonat tompa lökéssel megállt. A nő, irtózatoss félelmében az elháríthatatlan és leküzdhetetlen élő torlasz miatt, széthulló hajjal a kupéajtóhoz rohant. Elrántotta és a gubbasztó

munkásokon, munkásnőkön és gyerekeken toporzékolva átgázolt és rémületes sikollyal leugrott a földre. A pap a kupéja ajtajánál állt, először megkísérelte, hogy félretolja, de nem sikerült. Erősen megmarkolta a rézkilincset, nem engedett. Izgatottan félretolta a függönyt, visszahőkölt: meglátta a sötét tömeget a folyosó alján. Megbénult a keze, a szeme, minden ereje; még néhányat rángatott az ajtón, amelyet sikerült eltolnia. És ott találta a lábai előtt a sáros csizmába bujt végtagokat, mezitelen asszonyi láb-szárazakat, sovány és állatias arcu embereket — ezeken egy papnak nem szabad átgázolnia! Megbűvölve állt a kupé és a folyosó közt, szeme kiesett az alkonyodó őszi világba, céltalan szelidség törölte át az arcát. A vonat megindult.

A nő halotthalványan állt a nedves földön. Reszkető sikoltás szaladt ki belőle a vonat után. Azután megijedt önmagától és elsőbben is a hajához nyult, hogy eligazítsa. A pap néhány percig ott állt az ajtóban, majd visszament és betolta maga után. Nyugodt szelidséggel aztán végigfeküdt a bőrülésen, a kabátja zsebéből elővette a revolvert, úgy, fekvé keresztet vetett és a halántékába lőtt.

A vonat vitte a szelidarcu, holt papot a Balkán felé...

MURILLÓ NŐJE A KIKÖTŐHIDON

A kikötő tele volt hajókkal. Tülköltek, pöfögtek, előttük kis csónakok ringottak a vizen és az esti kikötői fény telerajzolta csillogó csikokkal a nagy hidat. A nagy hidon álltam, néztem az eget, amely tejes volt a kis bárányszerű fehér uszályaitól, amelyek gyermekes gondolatokat ébresztettek bennem. Végre, először, életemben legelőször igazi tengert láttam, igazi kikötőt. De azért minden olyan kicsinynek és játékosnak tűnt föl nekem. A nagy kereskedelmi hajók telerakva ládákkal, amik bizonyára rengeteg értéket képviseltek, játékszerekként rajzolódtak a szemeimre. Gyapotkötegek, amiket csupasz-képű munkások rendezgettek a hid mellé, olyanok voltak, mintha álmódzó gyermekkezecskék rendezték volna ily szép négyszögletesre s a hat oldalán olyan iveltre, mint a diványok párnái.

Amit itt láttam, mind-mind arra való volt, hogy régi képeket elevenítsen föl, amikből a világot tanuljuk. Az ember tízéves korában lát egy festményt hajókkal, tengerrel, öreg, fapipás matrózokkal, akiknek száján a rum gőze ömlik. És harmincéves korában, egyszer, egy holdas estén, kinyilik a szeme, és a festmény egészen

kilép a rossz fakeretből és a fapipás matróz káromkodása zörög az estben.

Gyermekes öröm ez és az értéke egészen földöntuli. A kezeimet összedörzsöltem örömömben. Soha még alkonyati szellő ennyire nem ingerelt. A ruhám szűknek éreztem, a szívem a tengerrel egy volt, végtelen és békésen kék színeket éreztem a lelkemben, amikből új életet és új boldogságot vártam.

Szinte álmodozva álltam a kikötő-hidon és néztem a kedves és különös festményt. Egy selyemruhás nő állt néhány lépésnyire. Fantasztikus ruhája volt, a derékon és a vállakon mintha csak csattok fogták volna össze és úgy látszott, szinte félni lehetett tőle, hogy a selyem-burnus a szélnek enged és a földre hull a gyönyörű termetről. Messze a hazától, a levegőtől, kicsiny életedtől a nő fontossága megszűnik. Tisztább a szemed, objektivebb az agyad és emberi kritikád kiélesedik. Otthon, a fényes kirakatok között, ezt a nőt is bizonyára a megszokott sandítás-sal néztem volna és a megszokott sablónra gondoltam volna. Bizonyára valamelyik jómódu kereskedő felesége, aki most levegőt szív, vagy valamelyik udvarlóját várja. Vagy talán egy színésznő, aki szabadabban mozog, mert néhány rossz száju és romlott agyu író darabjában olyan szerepeket játszott, amelyekben a házasságtörés életszükséglet és az idegen csók csak annyi, mint a tejfeles tormamártás a kifőtt marhahus mellett. Lehet, hogy otthon rosszul szabott hálókabátban jár és reggel még mosakodás előtt költi el reggeli kávéját, csak az utcán van a körme manikürözve, otthon, mihelyt a selyemköpenyt ledobja, kiállhatatlan...

De itt, a messzi tengerparton, más irányt kö-

vet a fantázia, realisabb, de egyuttal tisztább is. A selyemruhás nő nem mint nő, hanem mint a kikötő egyik kedves és vonzó figurája érdekelt. Testalkata erős, magas és mégis karcsu, Murillo ismerte ezeket jól, amikor a gömbölyű női strukturában tobzódva, örületes simaságokat kerekített nőinek nyakára, keblére és derekai alá. Olyan nő volt, aki, ha a kisujjával mozdul egyet, megrebben egész áldott teste és a lába körmében is ott pihen mind az a nőieség, ami a lényében oly fontos és jellemző.

A selyemruhás nő az ég felé nézett és az ajkai mozogtak. Rágyujtottam egy erős cigaretára és teli tüdővel szívtam. Hirtelen Murillo életét éreztem egész lelkemmel és sértődött szomorúságom volt. Hogy miért is nem foglalkoztam eléggé vele, a művészetével, a foglalkozásával, életével, fölfogásával, korával? Szégyeltem magamat nagyon, mert éreztem, hogy most, ennél a nőnél, millió lehetősége volna életemnek, ujjászületésemnek, de mert annyira Murillora emlékeztet s mert általa szinte kopog és kalapál az agyvelőmben a Murillo neve, de mert ezzel az emberrel nem valami behatóan foglalkoztam s nem ismerem, nem lehet jogom a lelkemben dicsérni e nőt, vele megismerkednem, vagy csak közelítenem is hozzá, mert mindég köztünk állana ő.

Szomorúság fogott el. Összedőlt minden öröm, félelmeimnek éreztem magamat, aki a dolgokat csak félig ismeri és így életét is csak félig élheti. Viziók futottak be a szívembe, amelyekben szégyenletesen szerepeltem. És hirtelen megláttam magamat, hogyan rontottam meg életemet végzetes hanyagsággal, amely minden lépésemet és minden cselekedetemet jellemzi.

Visszaemlékeztem több dologra, jelenetekre, győzelmekre és kudarcokra, ünnepekre és hétköznapi napokra. Visszagondoltam magamat régi percekbe, amikor egy-egy jelentősebb stációjánál tartottam életemnek és most, annyi év után, egész tisztán láttam mindazokat az okokat, rugókat, igéket, amelyeknél életem rossz sinekre szaladt. Kisérteties világosság gyuladt föl bennem, amelynek fényénél nagy ravatalon fekvve láttam életemet és óriási gyertyák között siralmasan kicsinynek látszottam. Én voltam most a legkisebb minden ismerős és ismeretlen között és mindaz, amihez valaha életemben kezdtem, vagy amit akartam, borzasztóan távolállónak tetszett hirtelen.

A tenger párolgása volt az egyetlen, ami valamelyest nyugtatólag hatott rám. És amíg így gondolkodtam és a tépelődés erejében bukdácsoltam, állandóan a nő selymein kopogott a szemem. A nő, úgy látszott, már észre is vette, hogy ily hosszan nézem. Idegesen fordult néhányszor felém és meglátszott rajta, hogy bántja a tekintetem. Kissé elszégyeltem magamat, de aztán felülkerekedett bennem a kóborló ember és elhatároztam: ha már megszólítani nincs is bátorságom és erőm, legalább nézem, hogy majd, valamikor, ha újra ilyen öldöklő érzéseim lesznek, jól rá tudjak emlékezni és a mostani fájdalommat egész intenzíven újra átélhessem.

Most hirtelen erős szél kerekedett. A gyönyörű nő selymei, mint kifeszített vitorlák, földuzzadtak, fölpuffadtak. Lobogva lengett a sötétszürke selyem a gömbölyű idomok körül, de a nő nem védekezett. Csak néha-néha látszott rajta, hogy kissé megrázkódik a csipős szél hidegétől. Az égen sötétség vonult át, mély felhők huzód-

tak a tenger fölé és a nagy hajókat feketeség lepte el. Az egyik hajóról zongoraszó hallatszott. Majd fehérruhás nők körbeszálló alakja villogott a fedélzetről. A zongoraszó mind erősebb és mind melegebb lett, végül már egész tisztán lehetett hallani, hogy táncra muzsikálnak valami andalító valcert. A nő félreismerhetetlenül nagyon ideges lett. Kis zsebkendőjét a szívére nyomta, majd a szájára, aztán fel-alá járt és mindig újra-újra a kivilágított hajó felé tekintgetett.

Most már vagy elmegyek innen — gondoltam —, de tüstént, vagy odamegyek hozzá. Itt ugysem ismer senki, tisztelettel fogok közeledni hozzá s ha durván megbánt érte, elsompolygok. A szállodámra gondoltam most, amelynek erkélyes szobájában lakom. Még ott is vár rám valami öröm, nem kell azért kétségbeesni. Akkor ki fogok ülni az erkélyre, nézni fogom e kedves, gyönyörű kis kikötővárost, mint rebben és ijedezik a sok kis hajó a szélben és — igen, hátha van a szállóban valami régi lexikon, meg-nézem Murillót és megtanulom szóról-szóra, amit róla a lexikonban találok. És gyermekes örömet éreztem arra a gondolatra, hogy, mint gyermekkoromban szoktam, szóról-szóra be fogok magolni valamit ebbe a zavart, elfáradt, komisz fejembe.

Éppen megindultam, hogy hozzálépek. De ebben a pillanatban szökdelve, karcsuan jött feléje egy fess, elegáns hajótiszt. Kis, fehér sapkáját lerántotta, izzott a két arca, a szeme tüzelt és kezet csókolt a nőnek. A nő mozdulatlanul fogadta, zavartan nézett rá, de a magatartása most már sokkal nyugodtabb volt. A tiszt sok mindenfélét beszélt hozzá s minden ötödik szavá-

nál újra mélyen meghajolt és kezét csókolta neki. A nő mindannyiszor készséggel engedte át karját, szinte élettelenül adta oda a kezét, de se szóval, se egy mozdulattal, vagy arcrándulással nem reagált. Végre láttam, amint közönyösen a tiszt levett sapkájára mutat és szól valamit s erre a hajótiszt fejére tette a fehér sapkát. Ezután már nagyon zavaros dolgok következtek. Eleinte elhatároztam, hogy nem nézek oda, illetlenség kilesni a szerelmesek találkozását. Aztán a nő közönyössége felbátorított.

Most a nő élesen felemelte a fejét, a karját erőlyesen kinyújtotta és a hajó felé mutatva, szólt újra valamit. A fiatalember tagadólág rázta a fejét, de ebben volt már valami büszkeség. Ebben a pillanatban a selyemruhás nő arculvágta a tisztet. Arculvágta, de oly erősen, hogy a csattanás messziről visszhangzott is. Élesen csendült bele a pofon a tenger csöndjébe és a tiszt megszégyenülve, katonásan megfordult és visszafelé indult. Sötét sáv mozgott utána a hid korlátja mellett, amint megtört árnyéka végigsuhant a víz felett.

Megdöbbenve állottam ott és most már véglegesen elhatároztam, hogy hazamegyek a szállóba. Már meg is indultam, amikor a nő két kezét összekulcsolva, könnyölgően nézett rám és németül odasugta hozzám:

— Az istenre kérem, szaladjon utána és hívja vissza!

Annyira le voltam verve, hogy nem tudtam gyorsan megítélni a helyzetet. Hogy mit kell nekem most tulajdonképpen tennem? Szédülni kezdtem, úgy éreztem, hogy megszégyenítettek és e pillanatban úgy láttam Murillót, amint egy hatalmas vászon előtt áll és a legszebb női alak-

ját festvén, a keble helyére egy ici-pici szívet rajzol fekete festékkal, aztán átfesti egy szédítően gömbölyű kebellet és ördögien nevet hozzá.

Szégyenlősen, megtörve, arrafelé indultam, amerre a hajótiszt eltűnt a sötétben. Sietni akartam, hogy még el tudjam érni, de a lábaim sehogyse akartak sietni. Egy fordulónál balra kellett volna tartanom. Ott hirtelen megálltam és visszanéztem. A nő alakja feketén, felismerhetetlenül tapadt a korlátnak, csak fehér zsebkendője reszketett egy fárosz gyenge fényében, amint kérően felém lobogtatta a szélben. Gyorsan határoztam: egyenes irányba iramodtam és a szálló kapuján tolvaj módjára surrantam be.

És egész éjszaka Murilloról álmodtam, amint észvesztően gömbölyű, sikos bőrű nők halálra korbácsolják.

A KÖNNYEZŐ HALOTT

Hat éve sétáltak már a kastély előtt, a bokáig érő fűben és télen a nagy hóban. Közben sirtak is otthon sokat egymásért, utazgattak szép, idegen vidékek felé és újra hazatértek sétálni. A nőnek közben két gyermeke született. Mind a kétszer a halál hideg lehellete fűrésztötte szebbre, mindig szebbre. Már olyan szép volt, hogy alkonyatban a park fái között egyszerre csak megjelent a hold, amikor bent a szobákban föl kacagott, vagy a hegyek felé tekintett vágyó szemeivel.

Hat évnek zsongító tűzében forrtak, forradoztak, folyton követve egymást lelkeik néma szárnycsapásaiban és örökön távolodni kényszerülván egymástól testeik hideg útjaiban. Egy elkeresztelhetetlen és leirhatatlan szerelem forrása bugyogott közöttük és ők sohasem nyithatták ki mohó és elszáradt ajkaikat ennek a forrásnak és minden találkozásukkor szájpaddalához ragadt nyelvük megmozdításához kinos könnyekhez kellett folyamodniok.

A férfi sokszor reggel beleült egy csöpp csónakba, amely a gyönyörű parkot körülcsillogó tavon ringott. A csónakon körülkerült a park fái közt, az egész kastélyt megkerülte,

isten tudja hányszor, és estefelé szállt csak ki a csónakból. A nő az ablakban állt és nézte a csónakos férfit, aki mozdulatlan volt, mint a befejezetten reménytelen szerelmek. Hosszu fekete köpenyt hordott és ebben, mint egy gyászvirág, úgy lebegett a halványkék vizü tó fölött, amely hosszú sávokban rajzolta vissza a vigasztalan férfi alakját.

Napok voltak néha, amikor a nő bátorságot vett csüggedésén és erőtt merített a nap-sütésből vagy egy virág illatából. Ilyenkor elrohant a csónakos férfihez és zokogva borult eléje. Beszélni csak ritkán tudtak, mert a fájdalom egészen megtöltötte őket. Ilyenkor együtt voltak egész estig. Hol a vizen nézték egymás elsötétült szemeit, hol a parkban sétálgattak, ahol élővirággal lágyított kőpadon le is ültek és meg is érintették egymásnak a félelemtől és fölvert láztól jéghideg kezét.

Ha gyermeksirás jött a kastély ablakaiból, a nő fölrezzent és futásnak eredt. De a férfi ott maradt ülve s némelykor csak napok múlva jött ki újra a nő. Egyenest ahhoz a padhoz ment és a férfit még mindig ott találta. Bocsánatot kért tőle, hogy ennyire megvárakoztatta és leheveredett előtte a fübe, amelynek harmatából fölcsillogtak a haj fűrtjei.

— Már nem szeretlek annyira — mondta egyszer a nő, mert már egészen biztosan és rémitő világossággal érzem, hogy sohasem merek a tiéd lenni. Ugy félek ettől, mint a gyilkosságtól. Te sem érzed már, hogy nem szabadna előbb meghalnunk, mert már hetek óta fehér vagy és sovány és alig ég már a szemed. Ne felejtsd el, ha előbb halsz meg, mint én, akkor úgy érzem, hogy megcsaltál és

akkor bele fogom kiáltani a hideg füleidbe, hogy soha se szerettelek és akkor meg is foglak csalni. Ha csak egy szál virággal is, de megcsallak, mert a haláloddal nekem tartozol és az életed az enyém.

— Nem, nem szabad előbb meghalnom, mint neked, — mondta a férfi zimankós és tompa ajkrándulással — de már hónapok óta nem alszom és nem tudok ellene tenni. Minden éjjel idejövök az ablakod alá, hogy a tóban megmossam a szemeimet. Eddig nagyon bíztam ebben és használt is. De most már nem tudok benne bízni és nem használ. Nem szabad előbb meghalnom, de — légy az enyém és akkor elébe vágunk minden rettenetességnek és gyásznak!

A hegyek felől szürke fátylak ereszkedtek a tóra és végigseperték a kék vizet. Aztán a hegyek közelebb jöttek, összetömörültek a fejük körül, ráfeküdtek a szivükre és kipréselték onnan a sötét és pótolhatatlan könnyeket.

Egy este egyedül bolyongott a férfi a park körül. Hirtelen vértolulást érzett a szívében és úgy érezte, hogy menten összeesik. Rémülten futásnak eredt. A hosszú, fehér uton talán egy kilométernyire rohant, amikor magas kőfal alá ért. Itt ledült a pázsitra. Rettenetes fáradságot érzett a tagjaiban és lassan elaludt. Mély és részeg álom lepte el. A temetőben járt s egy frissen ásott, új sir elé térdelt. Ott megeredtek a könnyei és akkor belebujt a sárga agyagos lyukba és a nedves friss föld minden pontját forrón összecsókolta. Úgy érezte, hogy a nőt meggyilkolta és most ide fogják eltemetni. Forró imákat mondott. Külön-külön imádkozott a szőke hajtenger minden egyes száláért és a

sir északi sarkait csókolgatta. Majd a fehér, vajas felületű vállakért imádkozott és lejjebb csókolta az asszonyt. Azután a keblekre gondolt, mind lejjebb kuszott a frissen vágott sir alján és imát mondott a karcsu derékért, a hamvas csipőkért, a karokért — az egész gyönyörű, néma nőért és megnyugodva ébredt föl. Már éjjel volt. Ott ült az éjszinnel befuttatott gyepen, elszáradva, elalélva. Egy mandula állott mellette. Hosszu késével lemetszett egy ágat, lehántotta róla a virágokat és azzal jobbra-balra csapkolódván, megindult a kőfal vonalán. Még egyre leszoritva tartotta a szemeit az álom erejétől megbabonázva, szinte-szinte csak az érzése után handukolt. Most jobbra kanyarodott a kőfal és ő egész testén valami keserű folyadékot érzett áthullámozni. A halál nyugalmas-fanyar íze kószált a torka körül és egyszer csak nagy fekete, nyitott vaskapu előtt állott: a temető előtt. Nem lepődött meg; csak a temető kőfala alatt lehet olyan szépet álmodni, amilyent az imént álmodott, öntudata mélyén gondolt arra, hogy nem lehet messze a temetőtől.

Belépett. Fürgén lépegetett el a főuton, a sírok között. És minden egyes domb után könnyebbséget érzett a szívében. Valami ismeretlen erő vitte előre, mintha egy ismert sírhelyet keresünk és rátalálunk. Ott állt egy alacsony vasrácsos ajtócska előtt; azon belül volt a nő családjának sírboltja. Keresztet vetett és bemászott a rácson. A jobboldali gránitkövön ott állott a nő fénylő, boldogító, világosító neve. Megcsókolta a követ, megérintette a családfőnek az obeliszkjét és hosszasan farkasszemet nézett vele.

— A te leányod! — mondta halkan. — A

te leányod! A te leányod! A te gyönyörű szép, édes, szent leányod, akit férjhez adtál. Miért nem voltunk jó barátok? Miért nem nyujtottad felém a kezedet, hogy megcsókolhassam és öreg, ezüstös fejedet, hogy azt is megcsókolhassam. Hogy beszélgethettem volna veled róla, milyen volt kislány korában, milyen volt az első cipője, milyen volt az első kis ruhája? Mi volt a legelső szava? És hogyan sirt és hogyan nevetett. És milyen volt az a nap, amikor született és mit mondtak az öreg asszonyok, akik az első vékony, tehetetlen kis hangjait hallották? Miért, miért nem tudhatom meg mindezeket? Te öreg ur, akinek a csontjaidban forrott éveken át, légénytivornyákon és báli éjjelen, te áldott férfi az áldottak között, nyujtsd ki romlott kezedet a kőlap alól, hogy az ajkamat enyhítem vele. Nyisd ki a szemeidet csak egy pillanatra, hogy csak egy pillanatra láss meg engem, hogy tudjam, hogy ugyanaz a szem, amely őt évekig nézhette, engem is nézett egyszer. Csak egyszer...

Nem is tudta, hogy keservesen, csuklóan zokog, csak zokogott. És elaludt a hideg márványtömbön, amely az obeliszksz aljában feküdt. Az ajkairól már csókokban lógott a hus és az aludt vér, ahogy a rozsdás vasakat, temetői lámpákat és gyöngyfüzér-diszeket csókolgatta.

Reggel már ott himbálózott a csónakban, a tavon. A nő halotthalványan jött elő a fák közül. A haja rendetlenül lógott le kétfelől, a kövér fonatok fáradtan uszkáltak a reggeli levegő tejes párájában. A szemei körül szilvaszínű árkok feküdtek, olyan volt, mint a halotkló. Amikor meglátta a férfit, gyűrött ruhában, sebes ajkakkal, felsikoltott és hangosan sirva fakadt. Odakuszott melléje a csónak pad-

jára, belehanyatlott az ölébe és így ültek egymásban, egész estig.

Amikor az esthajnali csillag ékes csóvájával a helyére ért, kikötötték a csónakot és el-elbukó lábakkal kiszálltak. Mindkettejük aléltan, holt-ra huzódott össze az esti szélben. A férfi néhány lépésnyire elkísérte a nőt, aki váratlanul, szemeit kezeibe rejtve, így szólt hozzá:

— Ma éjjel várlak. Eljöhetsz. Jöjj be hozzám.

— Ma éjjel, — mondta a férfi lesütött szemekkel. — Eljövök...

*

Vad szurós eső csapkodta a fákat. A levelek egymáshoz surlódtak és hátborzongató zajban verekedtek egymással. A virágágyakban elfeküdt a sok virág és a kavics közt megállt a víz. A kastély sarkaiban megbotló szélvész irtózatossággal ugrott neki a palatetőnek, amelynek sima lapjain ijesztő neszszel elvágódott. A vilálmhárító pálcáján sipolt a vihar és a melegágyak üvegablakain be-bekopogott rémitő, fagyos ropogással. A férfi bőrig ázva érkezett a hátulsó lépcsőhöz, amely fölött a nagy fehér-csipkés ablakból rőtten verődött ki a világosság. A fekete köpeny már ronggyá ázott a hátán. Magasra tartotta maga előtt, hogy meg ne botoljon benne. Nedves kezeivel kinyitotta a kilincset és a sötét verendán át benyitott a szobába.

Fojtó forróság lepte meg. A sarokban perzsa nyugágy egy violaszínű lámpás fényei alatt. Ott feküdt a nő, akaratosan, meggörbült derékkal selyemruhája alatt. Szederjes ajkai közt

kék körmei mélyen belefuródva a torok belsejébe. Szemei sötéten lecsukva, holtan.

A férfi egy lépésnyire megállt a friss ravataltól. Kezei fölágaskodtak az ég felé, aztán lehanyatlottak. Megkapta köpenyének nedves szárnyát s avval keményen belevágott a halott arcába. Az esőlé végigfolyt a halott arcon, amely nyugodtan, szeliden, sirni látszott. Majd kegyetlen dühvel belemarkolt a hajába. És azzal nekivágott a szakadó esőnek.

MIRA, AZ IDEGEN SZŐKE

Márciusban köhögni kezdtem. A tudómet egész indokolatlan feszültség kinozta, a torkomat furcsa fájdalom szurkálta. Így is jól van, te szegény, gyöngé élet, — gondoltam — de tulajdonképpen mi van velem? Első gondolatom tagadhatatlanul az volt, hogy tüdőbajba estem. És minél jobban erőt vett rajta a köhögés, annál mélyebben latolgattam, hogy a családomban emberemlékezet óta orgonafujtatásra is elég erős tüdők fordultak elő. Öregapám kilencvenkétéves koráig korcsmáros volt Devecserben és akkor is csak azért hagyta abba az ivást, mert kóborcigányok egy téli éccakán meggyilkolták. Atyám erős, szigorú hangját néha még most is hallom álmaimban, amint utjáról hazajön a sötét Dráván a fekete kompon és átkiált hozzánk a partra, zengő szép hangján: holló-ó!... Senki, senki a családunkban nem volt rossz tüdejű, éppen én?..

Így cipeltem magamat egy hétig. Éjjelenként hideg veritékben fürödtem. Ha aztán nagy kínlódások után végre sikerült elaludnom, azt álmodtam, hogy a tudómön fekete malomkerekek zavaros lisztet örölnék a szegény emberek számára; a vánnyadt, rongyos asszonyok felhuzott, ijedt szemhéjaik mögül idegenül bámultak rám

és öntögették a mellemre a penészes, rozsdás gabonát, ezer zsákból. Csipőig valami patakban álltam és karjaim irtózatoss sebességgel forogtak, mint a malomkerekek.

A tizedik nap reggelén rémitő, heves köhögésre ébredtem s amikor a roham lecsillapodott, a vánkoson három csöpp vért találtam. És a barátságos napfény kedvesen a kezemre hajolt és megcsókolta rajta az ütőeret. Ez volt az első igazi tavaszi nap; lehajoltam a csuklóm fölé és megcsókoltam rajta a napsugarat. Aztán újra megláttam a három vércsöppet és megindultak a könnyeim. Délig feküdtem így, sirva. Akkor dühösen felugrottam, fölrántottam az éjjeli szekrényről a cigarettatárcámat, kiszedtem belőle a cigarettákat és szétmorzsoltam valamennyit a tenyereim közt. És felöltözködtem.

— Ne, ne kopogj annyira, te szegény, gyöngé emberszív, te forradalmár paraszt! Örülj, hogy élsz, te drága szív! Te drága, bolond szív, te! Most szépen elviszlek az orvoshoz, tehát légy erős és vigyázz, különben...! Az orvos majd levetteti velem az ingemet és ha akkor is így kopogsz, egyenest a Dunához viszlek, ott megdöglölhetsz, te semmirevaló; de ha jól viseled magad, akkor még sokszor dolgozhatsz forró estéken a köruton, a színházban és a villanyoson. Most tavasz van és az asszonyok kidiszítik magukat és fődétlenül hagyják mezitlen nyakukat és karjukat. De ha ilyen gyáva maradsz, akkor majd nem tudok okosan beszélni az orvossal és nem tudom majd megmondani neki, hogy a családban dijnnyertes műbirkozók voltak és akkor vaktában rámolvassa, hogy el vagyok veszve. Az orvosokkal bátran szembe kell szállani, mint az ellenséggel! Hát csak azért mondom...

Az orvos rámvetette szurós szemét és egykedvűen vetette felém:

— Tüdőcsucshurut! Ez annyit jelent barátom, hogy a tüdeje s így az élete is komoly veszélyben forog. Fusson le délre, de gyorsan: meleg, meleg és harmadszor is meleg és nyugalom. Nos, isten áldja! Igaz: olvastam nemrégén egy szép versét, hogy is megy? ... ». ... és hív a fekete selyemköpeny, a fekete selyemköpenyű nő, az édes...« Jó lesz egy kicsit elhalkulni, kedves barátom és inkább az egészségével törődni, különben fuccs a költészet...

A legközelebbi sarkon egész nyalábra való szegfűt vásároltam. Be sem vártam, amíg egyetlen és utolsó tizkoronásomból visszaadnak és végigrohantam az uccán. Egy rohanó autó megállásra kényszerített. Egy halvány, szőke nő ült benne, egymagában, sötétkék selyemruhában és telt piros ajkai közt cigaretta tündökölt. Szinte be akartam hozzá törni, az ablakon át, olyan gyönyörű volt és oly mohón nyelte a füstöt. Ennek is vége — gondoltam magamban csöndben — ezt se látod többé, mert meg kell halnod. Meg fogsz halni, anélkül, hogy egy szőke nőd lett volna, aki lakkos autóban hátradőlve cigarettázik és a szeretőjéhez tart. Ki tudja... Ilyen nőt kellett volna szerezni, ezek a szőkék konzerválják az életet.

Uj roham karmolt bele kegyetlenül a tüdőmbe, a szemeim megteltek könnyel. Micsoda disznóság, az utca közepén, ezer és ezer ember szemeláttára összeroskadva köhögni! Megbocsáthatatlan dolog, annak nem szabad megisméltódnie. Ennyi eszem már igazán lehetne. A torkomból vékony sugárban előtör a vér és ráömlik a tüzespiros szegfűcsokorra. Hogy az isten

áldja meg azt a csuf öreg banyát, akitől a sarkon a virágokat vásároltam: nos, igen tisztelt orvos urak, van még bátorságuk hozzá, hogy ezeket vércsöppeknek nevezzék? Hol vannak a vércsöppek? Ezek itt vérvörös szegfűk. Füttyölök önökre és a bölcsességükre. He-he-he-hi-hi-hu! Nézze meg az ember! Hogy ezek itt vércsöppek...

*

Néhány nap mulva már féltek tőlem az emberek, mint valami bélpoklostól. Már alig mertem bemenni a szerkesztőségbe és a kávéházba, a két helyre, ahol életem még folydogált. A pincérek szánakozva néztek rám és ha az üres kávésfindzsát elszedték előlem, megszire eltartották maguktól. A szerkesztőségben hidegen, tartózkodóan köszöntöttek a kollegák. És egy napon az egyik ünnepélyesen odajött hozzám és tudtomra adta: hogy lehetetlen továbbra is így, ilyen vánszorgóan maguk között türniük. Így ugyse huzhatom ki sokáig, menjék le délre, legalább Abbáziába. Ezzel átadott egy boritékot, tele pénzzel, amit a fiuk maguk között összeadtak a számomra. És már magamra is hagyott, sietve.

— Jó fiuk, — mondtam magamnak szégyenkezve ottkűnn — de mégis: inkább gyávák, mint jók. Félnek tőlem és a bajomtól, ez az egész! Én tisztán látok. Összegyűröm markomban a boritékot, ropog. Lám, lám, hányszor vánszorogtam éhesen, összetörve az uccákon és boldogságomban felordítottam volna, ennyi pénz birtokában. Egyszer is, egy leánynak virágot kellett volna vinnem a nevenapjára és képtelen voltam erre tíz koronát összehozni. Akkor senki

se törődött velem. Most, most hozzásegítenek a halálhoz!...

Össze akartam szorítani a boritékot pénzes-tül. De ebben a pillanatban a torkomból forró lehellet csapott a szemeim közé, éreztem, amint az élet és a halál lehellete az orrom tájékán civakodni kezd — hirtelen örületes vágy lepett meg: élni és újra visszanyerni az egészséget! És elhatároztam, hogy délen, a tengerparton nagy regényt fogok írni, klasszikus regényt a halálról. A halálról, ahogyan az országutakon, utcákon, a kapuk alatt és fiatal leányok csipői körül, asszonyok öltöző-asztalain kis gyöngyházdobozokban és polituros körmöcskéiken vagy halványzöld tintákban szegény költők előtt ólalkodik. És amikor a redakció kapuja alól kiléptem, egy kiáltás szakadt föl a torkomból és belerivalt az utca zajába; az izgalomtól kipirulva, fölszabadulva kiabáltam:

»Regényt a halálról!« Egy rendőr figyelmessé lett rám, utánam fordult, az emberek rohanásuk közben megálltak. Keresztül törtem magamat és tovább rohantam. Otthon sietve csomagoltam és fölültem a gyorsra. A vonatban ezerszeresen fáj az élet. A kavics mentén kigyozó sinek közül a kerekek különös harmóniája csap föl, meleg ritmus:

— Hi-á-ba! Hi-á-ba! Hi-á-ba! — Egy ideig ezt a zümmögést hallgattam. Akkor megelégettem és más szót találtam hozzá:

— Fi-u-me! Fi-u-me! Fi-u-me! — Ez már jobban esett, lágyabban hangzott és biztatóbban. Félóra hosszat mondogattam magamban ezt a szót, most hirtelen megzökkentek a kerekek; valami váltón rohantunk át és amikor tul voltunk

rajta, a kerékkattogás új ritmust vett föl. Dübörögve kattogtak:

— Tü-dő-baj! Tü-dő-baj! Tü-dő-baj!...

Sirni is könnyebben lehet a vonatban, mert honnan tudhatják az utasok, hogy nem temetésre megyek-e? Kinéztem az ablakon és sirtam. Lelkem legmélyéből sirtam fel, áhítatos békében és a világ minden betege nevében és az összes boldogok helyett. Késő este volt már, az ablakon vastagon ült a sűrű párázat. Egy kövér ur Bergson filozófiáját olvasta, közben elszunyokált. Mellettem egy katonatiszt ült. Örökösen föl-fölállt és a hálóban lévő podgyászát rendezgette. Közben lecsatolta a kardját. A csillogó, vadonatúj portepce rojtjaival az átellenben ülő fiatal hölgy arcát surolta véletlenül. A katonatiszt ijedten bocsánatot kért, a hölgy boldogan mosolygott, feszülő keblekkel bámulta a csillogó aranyrojtokat, majd a tiszt szemeit. És azontul szorosan egymáshoz simulva, meleg boldogságban beszélgettek egymással.

... Tü-dő-baj!... Fi-u-mé!... Hi-á-ba!...

*

Eccaka két órákor kis állomás elé értünk. Kétfelől mérgeszöld, kopár és szigorú sziklák meredtek az égnek. Köztük vágatott a vonatunk. A Karst fölött száguldottunk. A vonat rekedten fütyült és megállt. A hegyek tetején még hó feküdt és a hold hideg sugaraiban csillogott. A vonatnak itt percnyi tartózkodása van, amíg bevárja a fiumei gyorsvonatot. A katonatiszt most félbeszakítja a trécelést, az ablakhoz lép, végigtörli a zsebkendőjével és így szól:

— Csinos kis tűz...

A hegytetején, bent a faluban lángtenger öm-

lik az égre. A haragoszöld sáv láthatólag terjed; a hegycsucson emészti magát a förtelmes máglya ijesztő sziporkázással. Az utasok kiugráltak a vonatból, egy kis dombig szaladtak, onnan egész tisztán látni a tüzet. Egy pillanat: magamra rántom köpenyemet és magam is kiugrom. A fogaim összeverődnek, de nekem rohannom kell, föl a hegyre. Ott most ömlik a drága meleg és nekem kell a meleg. Odamegyek és megakadályozom, hogy a tüzet eloltsák. Az utasok és a vasuti személyzet csodálkozva bámulnak utánam. Szaladok föl a fehérkavicsos uton. Az idegen faluban, amelynek idáig még a nevét se tudtam, reszketve rohanok fölfelé, egy különös és misztikus láztól hajtva.

Alulról még hallom a tovainduló vonat füttyét — elrohant, itthagyt.

Mintegy tizperces fárasztó kapaszkodás után lihegve, zihálva érkeztem föl. Helyes kis falu, ahogy így a holdfényben nézem. Itt vagyok a tűznél. Valami fűrészgyár ég, egy hatalmas épülettömb. Álmukból fölrémült parasztok oltanak: de kevés a víz. Átkozódnak, perlekednek. Köröskörül az uri közönség felgyürt kabátgallérral, álomtól bámészan, még félszemmel alva. A falu intelligenciája. Megbámulják a bársonyos, forró lángnyelveket, amelyek ott kusznak a gerendák közt.

Mögöttem egy kemény, riadt férfihang kiáltoz előre:

— Mira, ne menj oly közel a tűzhöz!

Karcsu, szőke leánynak szól, nyilván a leánya, ott áll, közvetlenül a tűz előtt. A szőke hajára a rőt tűz vörös fátyolt vet, a nedves szemek földöntuli, foszforeszkáló színekben égnek. Mámorosan gyönyörű éjszakai tünemény a szép

leány a tűz fényében. Önkénytelenül a közelébe férközőm, megérintem ruháját a könyökömmel: lágy, mint az álom. Megérzi, rám néz, gyáván visszarettenek, rám mosolyog. És ebben a pillanatban látom őt lakkos autóban rohanni, a szájában egy tündöklő égő cigaretta. És szájamban halálosan kesernyés iz ömlik el, le a szívemig. Ha legalább virág lenne nálam...

Az emberek már megunták a tüzet. Fázosan igyekeznek hazafelé. A szőke Mirát karonfogja az apja, megindulnak a dombos uton fölfelé, haza. Nincs elég erőm, hogy utánok menjek. A hatodik ház ajtaján belépnek. Egy-két szót mégis csak kellett volna ennek a lánynak mondanom, — de mit? Mit illik éjnek idején, tüzfénynél, szép szőke nőknek mondani? A kapu recsegve becsukódik.

Az erkély alatt a falon kis bádogtábla függ, rajt a fölírás:

»Med. Univ. Dr.....«

— Hi-á-ba!... Hi-á-ba!...

Az idegen kis faluban hajnalodik. Egy kakas rekedten kukorékol.

TARTALOM:

Hadak a hóban	3
Aranyvonal	9
Elkésett katonák	14
A halál megy a maga útján	20
Angéla	26
Virágok között	33
A nedves tájon át	39
Murilló nője a kikötőhidon	45
A könnyező halott	52
Mira, az idegen szőke	59

Amatör Tevan=kiadás

A német, angol, francia bibliophil=irodalom óriási fellendülése arra indította kiadóvállalatunkat, hogy Magyarországon az első privátsajtót megteremtse. E privátsajtó — különállóan nyomdavállalatunktól — tisztán bibliophil könyvek készítésével foglalkozik és cégünk tagja: Tevan Andor vezetése mellett kiváló szakemberek és művészek végzik a könyvek előállítását. »Amatör Tevan=kiadás« elnevezés alatt fognak e sajtó termékei napvilágot látni, mindenkor ügyelve arra, hogy a magyar irodalom legkiválóbb alkotásai igazi művészi, nemes anyagokból készült luxus=kiadásban jelenjenek meg. Az Amatör Tevan=kiadások mindig csak egy alkalommal megjelenő kiadások lesznek, másodszori megjelenés semmi körülmények között nem eszközölhető. A gondos és mintaszerű külső kiállítás tervével kapcsolatban a kiadóvállalat nagy körültekintéssel dolgozta ki a kiadás belső tartalmának programját. E kötetekben a magyar irodalom mesterművei, szövegileg is teljesen tökéletes kiadásban fognak megjelenni. Az Amatör Tevan=kiadás könyvei félévenként egymástól teljesen elütő kiállításban, minimális, számozott példányszámban kerülnek könyvpiacra. Ép a csekély példányszám miatt a vállalat további kötetekre előjegyzéseket elfogad. Előjegyzések bármely könyvkereskedés útján, vagy közvetlenül a kiadóvállalatnál eszközölhetők. Az Amatör Tevan=kiadás első köteteként 1914. évi január hó elsején

Kosztolányi Dezső:

A szegény kisgyermek panaszai

c. verses ciklus teljes kiadása jelent meg, finom meritett papíroson, félpergament kötésben, 500 számozott példányban.

KOSZTOLÁNYI DEZSŐ

MÁGIA

(VERSEK)

ÁRA 3 KORONA

SOMLYÓ ZOLTÁN

ÉSZAKRA INDULOK

(VERSEK)

ÁRA 2 KORONA

Előkelő, művészi kiállításban
megjelentek a Tevan-kiadásban.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Tevan Adolf
Békéscsaba

OSZK

Central Library of Congress